

Katri Varrio & Saana Vehkaoja

**LASTENTARHANOPETTAJIEN KOKEMUKSIA HUOLEN HERÄÄMISESTÄ JA
PUHEEKSI OTTAMISESTA HUOLTAJIEN KANSSA**

**LASTENTARHANOPETTAJIEN KOKEMUKSIA HUOLEN HERÄÄMISESTÄ JA
PUHEEKSI OTTAMISESTA HUOLTAJIEN KANSSA**

Katri Varrio & Saana Vehkaoja
Opinnäytetyö
Syksy 2018
Sosiaalialan tutkinto-ohjelma
Oulun ammattikorkeakoulu

TIIVISTELMÄ

Oulun ammattikorkeakoulu
Sosiaalialan tutkinto-ohjelma

Tekijät: Katri Varrio ja Saana Vehkaoja

Opinnäytetyön nimi: Lastentarhanopettajien kokemuksia huolen heräämisestä ja puheeksi ottamisesta huoltajien kanssa

Työn ohjaajat: Aira Vähärautio ja Riikka Huttunen

Työn valmistuslukukausi ja -vuosi: Syksy 2018

Sivumäärä: 41 + 4

Opinnäytetyön toimeksiantaja on Sotkamon kunta. Kyseessä on laadullinen opinnäytetyö, jonka tarkoituksena on kuvailla lastentarhanopettajien kokemuksia huolen heräämisestä ja puheeksi ottamisesta huoltajien kanssa. Opinnäytetyötämme ohjaa lisäksi kiinnostus siitä, miten lastentarhanopettajat toimivat huolen herätessä ja miten varhaista tukea järjestetään. Opinnäytetyömme tavoitteena on tuottaa tietoa siitä, millaisia kokemuksia lastentarhanopettajilla on huolen heräämisestä ja sen puheeksi ottamisesta huoltajien kanssa.

Tietoperusta koostuu kolmesta aiheesta, joita ovat varhaiskasvatus lapsen kasvun ja kehityksen tukijana, huolen puheeksi ottaminen menetelmien sekä varhainen tuki ja varhainen puuttuminen. Avaamme teoreettisessa viitekehyksessä myös kolmiportaisen tuen ja moniammatillisen yhteistyön käsitteet varhaiseen tukeen liittyen. Opinnäytetyön aineisto kerättiin kolmella teemahaastattelulla, joihin osallistui yhteensä kuusi lastentarhanopettajaa. Aineiston analysointimenetelmänä käytimme aineistolähtöistä sisällönanalyysiä.

Tyypillisimpiä huolen aiheita ovat puheen vaikeudet, oppimisvaikeudet, motoriset haasteet, sosio-emotionaaliset vaikeudet sekä käyttäytymiseen liittyvät haasteet. Lisäksi huoli voi liittyä lapsen huoltajan toimintaan tai olosuhteisiin. Puheeksi ottamisesta ja huoltajien suhtautumisesta asioihin haastateltavilla on pääosin positiivisia kokemuksia. Haastateltavat kokevat hyviksi omat valmiutensa ottaa huoli puheeksi, mutta lisäkoulutus koetaan kuitenkin hyödylliseksi. Kaikki haastateltavat käyttävät huolen herätessä samoja toimintaperiaatteita riippumatta siitä, missä päiväkodissa työskentelevät. Lapsiryhmän arjessa toteutettavia varhaisen tuen muotoja ovat oppimisympäristön muutokset, vaihtoehtoiset kommunikaatiomenetelmät, strukturointi ja aikuisen tuki.

Uskomme opinnäytetyömme lisäävän avointa keskustelua aiheesta työyhteisöjen sisällä. Opinnäytetyömme voi avartaa etenkin haastatteluihin osallistuneiden lastentarhanopettajien näkökulmia ja ajattelutapoja. Aiheesta keskustelu mahdollistaa entistä herkemmän huomion kiinnittämisen varhaiseen tukeen ja huolen puheeksi ottamiseen.

Asiasanat: huoli, huolen herääminen, varhaiskasvatus, puheeksi ottaminen, varhainen tuki, moniammatillinen yhteistyö

ABSTRACT

Oulu University of Applied Sciences
Degree Programme in Social Services

Authors: Katri Varrio and Saana Vehkaoja

Title of thesis: Kindergarten teachers' experiences of emerging concern and broaching it with parents

Supervisors: Aira Vähärautio and Riikka Huttunen

Term and year when the thesis was submitted: Autumn 2018

Number of pages: 41 + 4

This thesis is commissioned by the municipality of Sotkamo. Our thesis is a qualitative study, whose aim is to produce information about kindergarten teachers' experiences of emerging concern and broaching it with parents. The thesis is also guided by our interest in kindergarten teachers' actions when concern emerges and how early support is provided.

The theoretical framework contains three topics: early childhood education supporting child's growth and development, broaching concern using various methods and early support and early intervention. On the theoretical framework we explain concepts of three-step support and multiprofessional cooperation concerning early support. The research data was collected using theme interviews. Six kindergarten teachers participated in the interviews. The obtained data was analyzed with inductive content analysis.

According to the results, the most typical concerns were difficulties in speaking, learning, behavior, motor coordination and socioemotional challenges. In addition, concern could be related to child's parent's action or other circumstance factors. Interviewees' experiences of broaching concerns and parents' reactions were mainly positive. They felt that their own professional skills in broaching concern were good, but further training was thought useful. Similar methods were used by all interviewees regardless of the kindergarten they worked in. Early support is organized within the groups of children using changes in learning environment, alternative communication methods, structuring and adult support.

We believe that our thesis will increase open discussion about the subject in kindergartens. Our thesis can widen aspects and mindsets particularly of those who participated in the interviews. The thesis can potentially lead to even more sensitive observation in early support and broaching concern-related situations.

Keywords: concern, emerging concern, early childhood education, broaching, early support, multiprofessional cooperation

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	6
2	HUOLEN PUHEEKSI OTTAMINEN JA VARHAINEN TUKI VARHAISKASVATUKSESSA	8
2.1	Varhaiskasvatus lapsen kasvun ja kehityksen tukijana	8
2.2	Huolen puheeksi ottaminen	9
2.3	Varhainen tuki ja varhainen puuttuminen	11
2.3.1	Kolmiportainen tuki	12
2.3.2	Moniammatillinen ja monialainen yhteistyö	14
3	OPINNÄYTETYÖN TOTEUTUS	16
3.1	Opinnäytetyön tarkoitus, tavoitteet ja tutkimustehtävät	16
3.2	Metodologiset lähtökohdat	17
3.3	Kohderyhmä ja aineistonkeruu	17
3.4	Aineiston analysointi	18
3.5	Luotettavuus ja eettisyys	21
4	TUTKIMUSTULOKSET	24
4.1	Huolen aiheet	24
4.2	Huolen heräämiseen vaikuttavat tekijät	24
4.3	Puheeksi ottamisen kaava	25
4.4	Puheeksi otto -tilanne	26
4.5	Puheeksi ottamista helpottavat ja vaikeuttavat tekijät	26
4.6	Huolen puheeksi ottamisen herättämät tuntemukset ja huoltajien reaktiot	28
4.7	Valmiudet ja lisäkoulutus	29
4.8	Varhaisen tuen muodot	29
4.9	Monialainen yhteistyö	31
5	JOHTOPÄÄTÖKSET	33
6	POHDINTA	35
	LÄHTEET	38
	LIITTEET	42

1 JOHDANTO

Varhaiskasvatus toimii keskeisessä asemassa lapsen hyvinvoinnin varmistamisessa (Lastensuojelun keskusliitto 2012, viitattu 8.1.2018). Vuonna 2016 68 prosenttia 1–6-vuotiaista lapsista oli varhaiskasvatuksessa (Terveiden ja hyvinvoinnin laitos 2017b, viitattu 11.1.2018). Varhaista puutumista havaittuihin huolen aiheisiin pidetään nykyään erittäin tärkeänä, koska lasten erityisen tuen tarve on lisääntynyt (Huhtanen 2004b, 207). Myös lastensuojelun tarve on lisääntynyt sekä Kainuussa että koko maassa. Lastensuojelun avohuollon asiakkaana olevien lasten suhteellinen osuus on kasvanut, ja oli vuonna 2014 koko maassa 7,1 % ja Kainuussa 7,2 %. (Kainuun sosiaali- ja terveydenhuollon kuntayhtymä 2017, viitattu 12.12.2017). Erityisen tuen ja lastensuojelutarpeiden lisääntyminen todistaa päiväkodin merkityksen lapsen kasvun ja kehityksen tukijana kasva-
neen.

Yhteistyötahonamme toimivat Sotkamon kunta ja sen päiväkodit. Halusimme valita yhteistyökumppaniksemme pienen kunnan, sillä suurin osa löytämistämme tutkimuksista aiheeseen liittyen on tehty kaupungeissa. Kyseisen kunnan valintaan vaikutti myös kontaktimme sinne. Kainuu on pinta-alaltaan yksi Suomen suurimmista maakunnista, mutta esimerkiksi Sotkamon väestötiheys on vain 3,6 as./km² (Sotkamon kunta 2017, viitattu 4.12.2017).

Tarkoituksenamme on kuvailla lastentarhanopettajien kokemuksia huolen heräämisestä ja sen puheeksi ottamisesta huoltajien kanssa. Tavoitteenamme on tuottaa kokemustietoa siitä, millaisia ajatuksia huolen herääminen ja sen puheeksi ottaminen huoltajien kanssa herättää lastentarhanopettajissa. Lisäksi tarkoituksenamme on kuvailla, miten varhaista tukea järjestetään puheeksi ottamisen jälkeen. Emme keskity erityisesti mihinkään huolen heräämisen yksittäiseen syyhyn, vaan haluamme saada kokemustietoa aiheesta laajemmin.

Uskomme opinnäytetyömme lisäävän avointa keskustelua aiheesta työyhteisöjen sisällä. Opinnäytetyömme tuo yleiseen tietoisuuteen varhaiskasvatuksen ammattilaisten kokemuksia huolen heräämisestä ja sen puheeksi ottamisesta. Työntekijöillä on mahdollisuus saada uusia näkökulmia sekä laajentaa omaa ajattelutapaansa, kun he saavat tietää muiden työntekijöiden kokemuksista. Aiheesta keskustelu mahdollistaa entistä herkemmän huomion kiinnittämisen varhaiseen tukeen ja huolen puheeksi ottamiseen.

Oppimistavoitteenamme on saada lisää ammatillista tietoa, jota voimme käyttää hyväksi tulevassa työssä. Tutkintoomme kuuluu vähintään 60 opintopisteen laajuiset varhaiskasvatukseen ja sosiaalipedagogiikkaan suuntautuneet opinnot. Valmistuttuamme voimme toimia varhaiskasvatuksen opettajan ja varhaiskasvatuksen sosionomin tehtävissä, joten uskomme tutkimusprosessin antavan tarpeellista tietoa varhaiskasvatustyöhön liittyen. Saamme näkökulmia esimerkiksi siihen, miten huolen herätessä tulee toimia, miten huolta voi ottaa puheeksi ja miten varhaista tukea järjestetään lapsiryhmässä. On mielenkiintoista saada tietää, millaisista asioista päiväkodin työntekijöiden huoli herää, millä keinoin he siihen puuttuvat ja miten he tällaiset tilanteet kokevat.

Sosionomi amk -kompetensseihin kuuluvat muun muassa eettinen osaaminen, asiakastyön osaaminen sekä tutkimuksellinen kehittämis- ja innovaatio-osaaminen (AMK-verkosto 2016, viitattu 9.12.2017). Tutkimusprosessin aikana opimme noudattamaan tutkimus- ja kehittämistyön eettisiä periaatteita sekä suunnittelemaan, toteuttamaan ja raportoimaan laadullista tutkimustamme. Opimme tuottamaan hyvinvointia edistävää tutkimuksellista kokemustietoa. Koko tutkimusprosessin ajan reflektoimme omaa toimintaamme ja ammatillisuuttamme, mikä on tärkeä osa eettistä osaamista. Tavoitteenamme on saada kokemusta asiakastyön osaamisesta erilaisissa vuorovaikutustilanteissa. Etenkin aineistonkeruuvaihe on oppimisen kannalta merkittävä, sillä haastattelussa opimme ohjaamaan ja kannattelemaan keskustelua.

2 HUOLEN PUHEEKSI OTTAMINEN JA VARHAINEN TUKI VARHAISKASVATUKSESSA

Teoreettisessa viitekehyksessä käsittelemme varhaiskasvatuksen merkitystä lapsen kasvun ja kehityksen tukemisessa. Tässä luvussa kuvailemme myös, miten lainsäädännössä ja eri asiakirjoissa on määritelty varhaiskasvatuksen tehtävät ja vastuut lapsen kokonaisvaltaiseen hyvinvointiin liittyen. Määrittelemme opinnäytetyömme kannalta keskeisimmät käsitteet, joita ovat huolen puheeksi ottaminen sekä varhainen tuki ja puuttuminen. Lisäksi kuvailemme Arnkilin ja Eriksonin huolen vyöhykkeistöä sekä huolen puheeksi ottamisen menetelmää ja Lapset puheeksi –menetelmää. Lopuksi avaamme kolmiportaisen tuen käsitteen ja moniammatillisen yhteistyön merkitystä varhaisen tuen toteuttamisessa varhaiskasvatuksessa.

2.1 Varhaiskasvatus lapsen kasvun ja kehityksen tukijana

Varhaiskasvatus tarkoittaa kasvatuksen, hoidon ja opetuksen muodostamaa kokonaisuutta, joka on pedagogisesti suunniteltua ja tavoitteellista toimintaa. Varhaiskasvatusta voidaan järjestää päiväkodeissa, perhepäiväkodeissa tai muuna varhaiskasvatuksena. Yleisimmin varhaiskasvatus järjestetään päiväkodeissa. Perhepäiväkodit ovat yksityiskoteja tai muita kodinomaisia hoitopaikkoja. Kerho- ja leikkitoiminta ovat esimerkkejä muusta varhaiskasvatuksesta. Varhaiskasvatuksen tehtävänä on yhteistyössä huoltajien kanssa edistää lapsen kokonaisvaltaista kasvua, kehitystä ja oppimista. Tavoitteena on edistää lasten yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa sekä lapsen iän ja kehityksen mukaista terveyttä ja hyvinvointia kokonaisvaltaisesti. (Varhaiskasvatuslaki 540/2018 1: 1 §, 2 §, 3 §; Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 14–17.)

Lastensuojelulain mukaan yhteiskunnan on tuettava vanhempia lapsen kasvatuksessa ja huolenpidossa sekä tarjottava apua perheelle riittävän varhain (Lastensuojelulaki 417/2007 1:2 §; Terveysten ja hyvinvoinnin laitos 2016b, viitattu 18.11.2017). Myös sosiaalihuoltolaki velvoittaa kaikkia kunnan viranomaisia tukemaan vanhempia lasten suotuisan kasvun ja kehityksen edistämiseksi (Sosiaalihuoltolaki 1301/2014 2:10 §; Terveysten ja hyvinvoinninlaitos 2016b, viitattu 18.11.2017). Varhaiskasvatuksen rooli lapsen kasvun ja kehityksen edistämiseksi ja turvaamisessa on siis merkittävä. Laadukkaaseen varhaiskasvatukseen kuuluu lapsen kehityksen ja oppimisen tuki. Tunnistettuaan tuen tarpeen varhaiskasvatuksen työntekijän tulee järjestää lapselle riittävän aikaista ja

tarkoituksenmukaista tukea. Riittävän varhaisella tuella voidaan edistää lapsen kehitystä, oppimista sekä hyvinvointia ja ehkäistä samalla ongelmien syntymistä, kasvamista ja kasautumista. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 52.)

2.2 Huolen puheeksi ottaminen

Kaikki päiväkodin työntekijät joutuvat joskus tilanteeseen, jossa huoli lapsesta herää. Kun huoli lapsesta on herännyt, työntekijälle herää usein erilaisia kysymyksiä omista voimavaroista, osaamisesta, toimintamahdollisuuksista ja tuen tarpeesta. Tätä varten on kehitetty huolen vyöhykkeistö, jonka tarkoitus on tukea lapsen tilanteesta nousseen huolen jäsentämistä ja tutkimista. Se on työntekijän apuväline lapsesta syntyneen huolen asteen arvioimiseen. Kun huoli on herännyt, lasta koskevat tahot tulevat mukaan yhteistyöhön, ja huolen vyöhykkeistö toimii välineenä, jonka avulla saadaan eri ammattiryhmät puhumaan yhteistyötä tukevaa samaa kieltä. (Arnkil & Eriksson 2012, 25.) Vyöhykkeistö on kehitetty nimenomaa työntekijän omien ajatusten ja yhteistyötarpeiden jäsentelyyn, eikä lasten tai perheiden huolien luokittelun välineeksi (THL 2017a, viitattu 2.12.2017).

Huolen vyöhykkeistö on neljäosainen taulukko, jossa lapsesta herännyt huoli nähdään jatkumona, jonka ääripäissä ovat huoleton tilanne ja suuren huolen tilanne (THL 2017a, viitattu 2.12.2017). Ensimmäinen vyöhyke on niin sanottu huoleton tilanne, jossa työntekijällä ei ole huolta lapsesta. Tällöin lapsella on hyvät kasvuolosuhteet ja hänen kehityksensä ja oppimisensa sujuvat normaaliin tapaan. (Arnkil & Eriksson 2012, 26.)

Toinen vyöhyke on pienen huolen aluetta, jolloin pientä huolta voi herätä toistuvasti. Työntekijällä saattaa olla ajatuksia lisävoimavarojen tarpeesta, mutta usko omiin auttamismahdollisuuksiin on kuitenkin hyvä. Pienen huolen vyöhykkeellä huolet ovat vielä suhteellisen helppoja ottaa puheeksi, sillä niihin kykenee tarjoamaan omaa tukea. Huolet ovat siis sen verran lieviä, että oma osaaminen ja valmiudet riittävät niiden käsittelyyn. (Arnkil & Eriksson 2012, 26.)

Kolmatta vyöhykettä kutsutaan harmaaksi vyöhykkeeksi. Silloin huoli on kasvavaa ja tuntuva, ja työntekijän omat valmiudet auttamiseen ovat vähissä. Harmaalle vyöhykkeelle on tyypillistä, että työntekijä toivoo lisää tukea ja voimavaroja eikä ole varma, mikäli näyttöä huolesta on riittävästi. Työntekijä joutuu usein ristiriitaiseen tilanteeseen pohtiessaan, tulisiko hänen noudattaa vaitiolovelvollisuutta vai lastensuojelulain 40§:n ilmoitusvelvollisuutta. Myös yhteistyötahojen osallisuus on epäselvää, mikä lisää tilanteen kuormittavuutta ja epävarmuutta. (Arnkil & Eriksson 2012, 26.)

Suuren huolen vyöhykkeellä huolta on paljon ja jatkuvasti. Työntekijän arvion mukaan lapsi on välittömässä vaarassa. Huolet suurella vyöhykkeellä pakottavat työntekijän toimimaan heti. Työntekijä pystyy arvioimaan, että mikäli asiaan ei heti puututa, lapsi altistetaan suureen vaaraan. Tästä näkökulmasta työntekijän kynnys toimia on matalampi kuin harmaalla vyöhykkeellä. (Arnkil & Eriksson 2012, 26.)

Huolen herättyä sekä sen jäsentelyn ja arvioinnin jälkeen on syytä alkaa miettiä, kuinka ottaa huoli puheeksi huoltajan kanssa. Puheeksi ottaminen voi herättää työntekijöissä epäröintiä. Työntekijöiden pelkona on asiakassuhteiden vahingoittuminen, vaikka tarkoituksena ei ole loukata ketään. Kun huoltajia lähestytään kunnioittavalla tavalla, voivat reaktiot olla positiivisia, jolloin puheeksi ottaminen helpottuu seuraavalla kerralla. (THL 2014, viitattu 2.12.2017.) Ongelman ilmaisemisen sijaan työntekijän tulee esittää huolensa huoltajalle yhteistyötä ehdottaen. Ongelmakeskeisyys ei ole ratkaisu tilanteeseen. Kun työntekijä kertoo huolensa, ja korostaa ratkaisun löytämistä yhdessä, avautuu dialoginen suhde heidän välilleen. Näillä kahdella lähestymistavalla on suuri vaikutus siihen, minkälaisen reaktion huoltajilta saa. Vaikeissakin asioissa yhteistyö mahdollistuu, kun puheeksi ottaminen tapahtuu dialogisesti ja varhain. (THL 2014, viitattu 2.12.2017.)

Erikssonin ja Arnkilin kehittämä huolen puheeksi ottamisen menetelmä on sopiva sellaisissa tilanteissa, joissa lapseen liittyvä huoli halutaan ottaa puheeksi hänen vanhempiensa tai muun huoltajan kanssa. Menetelmä tarjoaa avun hankalan asian kunnioittavaan puheeksi ottamiseen, joka samalla tarjoaa tukea asianosaisille. Menetelmään kuuluva lomake sisältää kysymyksiä tilanteeseen valmistautumiseen ja jälkeinpäin arvioimiseen. Lomakkeen kysymykset on jaettu kolmeen osaan. Ensimmäisen osan kysymykset on tarkoitettu tilanteeseen, jossa työntekijä kokee puheeksi ottamisen tarpeelliseksi. Toisen osan kysymykset on tarkoitettu hetkeen juuri ennen lapsen huoltajien tapaamista, jossa huoli on määrää ottaa puheeksi. Nämä kysymykset auttavat löytämään jokaiselle luontevan ja sopivan tavan huolen ilmaisemiseen. Kolmas kysymysjoukko on tarkoitettu tapaamisen jälkipuintiin ja arviointiin. (Arnkil & Eriksson 2012, 12–13.)

Huolen puheeksi ottamisessa voi käyttää apuna myös Lapset puheeksi -menetelmää. Lapset puheeksi -menetelmä kuuluu Toimiva lapsi & perhe -työhön, jonka tavoitteena on vahvistaa vanhemmuutta, lapsen ja vanhemman myönteistä suhdetta sekä sujuvaa arkea kotona, koulussa, päiväkodissa ja vapaa-ajalla (Kasvun tuki 2017, viitattu 9.11.2018). Lapset puheeksi -keskustelu on tar-

koitettu erityisesti sellaiseen tilanteeseen, kun lapsen vanhemmilla on vaikeuksia. Sen tarkoituksena on tunnistaa keskeisiä tekijöitä lapsen hyvinvoinnin kannalta ja pohtia, miten niitä voisi tukea. (Suomen Mielenterveysseura 2018, viitattu 29.1.2018.)

Lapset puheeksi -keskustelussa työntekijä keskustelee lapsen vanhemman tai muun huoltajan kanssa lapsen kehityksestä ja kehitysympäristöistä. Keskustelussa selvitetään lapsen suojaavia tekijöitä eli vahvuuksia sekä pärjäävyyttä uhkaavia tekijöitä eli haavoittuvuuksia. Keskustelun lopussa voidaan tarvittaessa tehdä toimintasuunnitelma tukemaan arkea. (Toimiva-arki.fi 2018, viitattu 21.11.2018.)

Lapset puheeksi –neuvonpidossa paikalle kutsutaan vanhempien ja työntekijän yhdessä nimeämät viranomaisverkoston ja perheen oman lähiverkoston jäsenet. Neuvonpidossa suunnitellaan toimia, mitä kukin verkoston jäsen voi tehdä vahvistaakseen lasta suojaavia tekijöitä yhdessä määriteltynä aikana. Jokaisen verkoston jäsenen esittämät toimintamahdollisuudet kirjataan konkreettisina toimina, joiden vaikutuksia perheen arkeen arvioidaan seuraavassa neuvonpidossa. Lisäksi tehdään uusi suunnitelma seuraavaksi ajanjaksoksi. (Toimiva-arki.fi 2018, viitattu 21.11.2018.) Lapset puheeksi -keskusteluissa voi käyttää apuna siihen tarkoitettuja materiaaleja. Työntekijä voi käydä koulutuksen, joka antaa pätevyyden käyttää Lapset puheeksi -menetelmää itsenäisesti. (Suomen Mielenterveysseura 2018, viitattu 29.1.2018.)

2.3 Varhainen tuki ja varhainen puuttuminen

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden (2016, 52–54) mukaan varhainen tuki tarkoittaa vaikeuksien ehkäisemistä ennalta erilaisilla työtavoilla ja pedagogisilla ratkaisuilla lasten yksilölliset tarpeet huomioiden. Käytännössä voidaan esimerkiksi muokata oppimisympäristöjä, eriyttää toimintaa suunnitellusti tai muunnella ryhmiä. Kaikkia lapsia tukeva käytäntö on esimerkiksi selkeän päiväjärjestyksen toteuttaminen. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 52–54.) Varhaiskasvatuksen toiminnan kehittämisessä ja tuen järjestämisessä korostetaan pedagogista arviota, jossa arvioidaan pedagogisia toimintatapoja lapsen yksilöllisen arvioinnin sijaan. On siis huomioitava miten toimintatavat, opetus ja ympäristö vaikuttavat lapsen tukemiseen. (Heiskanen 2018, 98; Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 60.)

Erityispäivähoitoa sekä varhaista tukea varhaiskasvatuksessa tutkinut ja kehittänyt Liisa Heinämäki on määritellyt varhaisen tuen käsitettä. Varhaisella tuella tarkoitetaan lapsen tukemista tämän varhaisvuosina sekä mahdollisimman varhain aloitettuja tukitoimia. Varhainen tuki on sitä, että vaikeuksia pyritään ennaltaehkäisemään ja tunnistetaan lapsen kasvun ja kehityksen riskitekijöitä mahdollisimman varhain. Käytännössä tämä edellyttää lapsen yksilöllistä tukemista arjen toiminnoissa sekä työyhteisön toiminnan ja kasvatusympäristön tietoista arviointia ja kehittämistä. (Heinämäki 2005, 9.) Heinämäki esittelee teoksessaan (2005, 4, 24) varhaisen tuen kehittämisvalikon, jonka avulla työyhteisöt varhaiskasvatuksessa voivat tunnistaa varhaisen tuen mahdollisuuksia ja kehittämisen tarpeitaan sekä reflektoida toimintaansa. Kehittämisvalikko sisältää 16 kehittämistee-maa, joista voidaan poimia työyhteisölle tarpeelliset ja ajankohtaiset teemat.

Varhaisella puuttumisella tarkoitetaan lapsen asioihin tarttumista silloin, kun aikuisessa herää huoli lapsesta (Huhtanen 2004a, 46). Huolen aiheita on monenlaisia. Lapsella voi olla esimerkiksi kehityksen ja oppimisen haasteita tai työntekijän huoli herää lapsen hyvinvointiin liittyen (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 53). Huolen aiheet voivat liittyä myös elämäntilanteeseen ja olosuhteisiin (Huhtanen 2004b, 188). Huoli herää yleensä lapsen kehityksen, käyttäytymisen ja olemuksen vuoksi (Huhtanen 2004a, 46).

Puuttuminen ja tuen oikea ajoitus ovat tärkeitä lapsen tukemisessa (Heinämäki 2005, 11). Varhainen tuki on sitä, että huolen herätessä ja lapsen tuen tarpeen havaitessaan varhaiskasvatuksen työntekijä keskustelee asiasta heti huoltajan kanssa. Lapsen tuen tarpeen havaitsemisen jälkeen asia otetaan puheeksi huoltajien lisäksi myös varhaiserityisopettajan kanssa, joka arvioi lapsen tilannetta ja mahdollisia jatkotoimenpiteitä. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 53; Sotkamon varhaiskasvatussuunnitelma 2017, 67–68.) Varhaista puuttumista on myös se, että varhaiskasvatuksen työntekijä osaa tarvittaessa ohjata lapsen ja perheen erityispalveluihin (Terveyden ja hyvinvoinninlaitos 2016b, viitattu 18.11.2017).

2.3.1 Kolmiportainen tuki

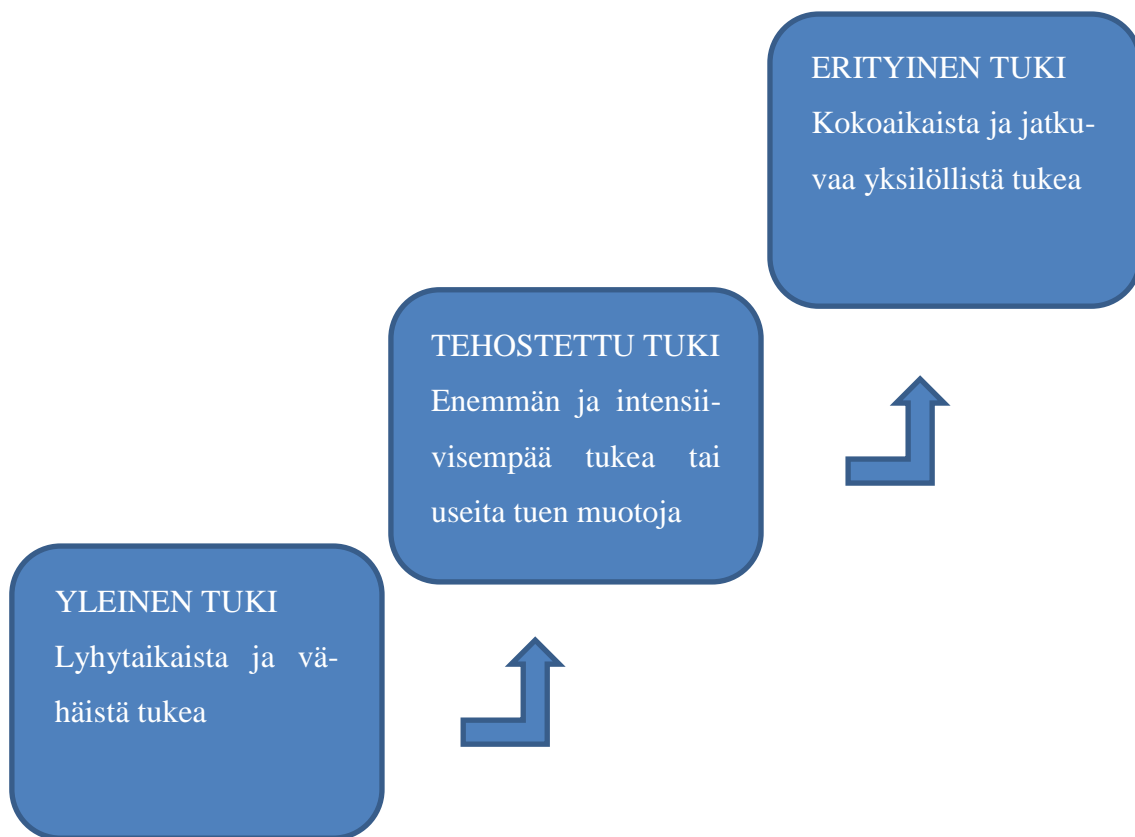
Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteissa (2016, 44) sekä Varhaiskasvatussuunnitelman perusteisiin (2016) nojaavassa Sotkamon kunnan varhaiskasvatussuunnitelmassa (2017, 72–73) lapsen tuki on määritelty kolmiportaisena; yleinen tuki, tehostettu tuki sekä erityinen tuki (KUVIO 1). Tuen portaalta toiselle siirrytään silloin, kun tuen yksilöllisyys, erityisyys ja intensiivisyys kasvavat (Heiskanen 2018, 103). Yleinen tuki on ensimmäinen keino vastata lapsen tuen tarpeeseen, ja

tällöin lapsen tuen tarve on vähäistä ja lyhytaikaista. Lapselle järjestetään yleistä tukea mahdollisimman varhaisessa vaiheessa heti tuen tarpeen ilmetyä, sillä tuen aloittamiseen ei tarvita erityisiä päätöksiä. (Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014, 44–45; Sotkamon varhaiskasvatussuunnitelma 2017, 72–73.)

Tehostettuun tukeen siirrytään, kun yksittäiset tukitoimet ja lyhytkestoinen tuki eivät riitä, vaan lapsi tarvitsee enemmän tukea ja useita tukimuotoja. Tehostettu tuki on säännöllistä ja pitkäjänteisempää kuin yleinen tuki. Tehostetun tuen tarvetta arvioidaan ja suunnitellaan monialaisessa yhteistyössä, johon osallistuvat lastentarhanopettaja, huoltaja, varhaiskasvatuksen erityisopettaja sekä tarvittaessa muita sosiaali- ja terveydenhuollon ammattilaisia. (Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014, 46; Sotkamon varhaiskasvatussuunnitelma 2017, 73.)

Erityisen tuen tarve voi johtua lapsen sairaudesta, vaikeasta vammasta, kehityksen viivästyästä tai sosioemotionaaliseen kehitykseen liittyvästä tuen tarpeesta. Tällöin lapsi tarvitsee jatkuvaa ja kokoaikaista yksilöllistä tukea ja hänellä on yleensä erikoissairaanhoidon diagnoosi. Myös erityisen tuen tarpeen arviointi ja siihen liittyvät päätökset tehdään moniammatillisessa yhteistyössä. Sotkamon kunnassa lapselle annetaan erityistä tukea omassa päivähoitoryhmässä tai integroidussa ryhmässä. Lapselle, jolla on erityisen tuen päätös, tehdään esiopetuksessa henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma eli HOJKS. Erityisen tuen päätös tehdään yleensä aikaisintaan esiopetuksen alkaessa. (Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014, 48–50; Sotkamon varhaiskasvatussuunnitelma 2017, 74.)

Tukea järjestetään lapsen arjessa kasvatuksen, hoidon, ohjauksen ja opetuksen käytänteinä. Voidaan esimerkiksi pienentää lapsiryhmiä ja käyttää tulkitsemis- ja avustamispalveluita sekä erityisiä apuvälineitä. Kielen ja kommunikoinnin tukemisessa voidaan hyödyntää esimerkiksi viittomia ja kuvia sekä tieto- ja viestintäteknologiaa. Yhtenä tukimuotona on myös varhaiserityisopettajan ja muiden sosiaali- ja terveydenhuollon asiantuntijoiden konsultaatio ja ohjaus. Kaikilla tuen tasoilla näitä tukimuotoja voidaan käyttää yksittäin tai samanaikaisesti toisiaan täydentävinä. Lapsi on osallisena yhteistyössä kehityskauteensa sopivalla tavalla ja hänen mielenkiintonsa kohteita hyödynnetään tuen toteuttamisessa. (Sotkamon varhaiskasvatussuunnitelma 2017, 70, 72–73; Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 54.) Tuki on tehokasta, kun se suunnitellaan yksilöllisesti hyödyntäen lapsen vahvuuksia ja mielenkiinnonkohteita (Heiskanen 2018, 95, 103).

KUVIO 1. Kolmiportainen tuki (Mukaillen Sotkamon varhaiskasvatussuunnitelma 2017, 72–74)

2.3.2 Moniammatillinen ja monialainen yhteistyö

Moniammatillisesta ja monialaisesta yhteistyöstä on säädetty Lastensuojelulaissa (1292/2013), Varhaiskasvatustaissa (540/2018) sekä Terveystuolulaissa (1326/2010). Lastensuojelulaki (1292/2013 3:12 §.6) velvoittaa kuntia laatimaan lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman, jonka tulee sisältää tiedot yhteistyön järjestämisestä eri viranomaisten sekä lapsille ja nuorille palveluja tuottavien yhteisöjen ja laitosten välillä. Varhaiskasvatustaissa (540/2018 1:3 §.7) mukaan varhaiskasvatusta tavoitteena on tunnistaa lapsen yksilöllisen tuen tarve ja järjestää tarkoituksenmukaista tukea varhaiskasvatusta tarpeen ilmetyä tarvittaessa monialaisessa yhteistyössä. Terveystuolulaki (1326/2010 2:12 §) velvoittaa kunnan eri toimialojen tekemään yhteistyötä terveyden ja hyvinvoinnin edistämistä.

Varhaiskasvatustaissa (2016) käytetään käsitettä monialainen yhteistyö, jonka tarkoituksena on varmistaa, että varhaiskasvatusta toteutuu lasten tarpeita vastaavasti toimintayksi-

köissä. Monialainen yhteistyö on osa varhaisen tuen järjestämistä. Varhaiskasvatus toimii yhteistyössä muun muassa lastensuojelun, neuvolan sekä muiden terveydenhuollon ja sosiaalipalveluiden kanssa. Yhteistyön merkitys painottuu huolen herätessä lapsen hyvinvoinnista tai lapsen tukea suunniteltaessa. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 33.)

Varhaiskasvatuksen yhteistyötahoihin lukeutuvat kaikki alueelliset ja paikalliset toimijat, joiden kanssa varhaiskasvatuksen on luontaista tehdä yhteistyötä. Esimerkiksi liikunnasta, opetuksesta ja kulttuurista vastaavien tahojen kanssa tehtävä yhteistyö lisää oppimisympäristöjen monipuolisuutta tukien varhaiskasvatuksen tavoitteita. Myös yhteistyö kunnan alueella toimivien yksityisten varhaiskasvatuspalveluiden tuottajien kanssa on tärkeää. Muita yhteistyötahoja ovat muun muassa järjestöt, seurakunnat ja poliisi. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 34.)

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteisiin (2016) pohjautuvassa Sotkamon varhaiskasvatussuunnitelmassa (2017, 69) on listattu yhteistyötahoja, joiden kanssa työskennellään tarvittaessa huolen herättyä lapsesta. Näitä tahoja ovat perhetyö, lastensuojelu, lastenneuvola, perheneuvola, terapeutit, erikoissairaanhoido sekä maahanmuuttoviranomaiset (Sotkamon varhaiskasvatussuunnitelma 2017, 69). Päivähoito voi toimia esimerkiksi myös lastensuojelun avohuollon tukitoimena (Huhtanen 2004a, 68; Terveiden ja hyvinvoinnin laitos 2016a, viitattu 18.11.2017). Ensisijaisesti monialainen yhteistyö toteutetaan aina huoltajan suostumuksella, mutta lapsella on oikeus saada tarvitsemaansa oppimisen ja kehityksen tukea, vaikka vanhemmat eivät suostuisikaan yhteistyöhön (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 53).

3 OPINNÄYTETYÖN TOTEUTUS

Tässä luvussa avaamme opinnäytetyön toteutusprosessia. Kuvailemme opinnäytetyön tarkoituksen, tavoitteet ja tutkimustehtävät. Esittelemme myös metodologiset lähtökohdat, kohderyhmän sekä aineistonkeruu- ja analyysimenetelmät. Lisäksi tarkastelemme opinnäytetyön eettisyyteen ja luotettavuuteen liittyviä seikkoja.

3.1 Opinnäytetyön tarkoitus, tavoitteet ja tutkimustehtävät

Opinnäytetyön tarkoituksena on kuvailla lastentarhanopettajien kokemuksia huolen heräämisestä ja puheeksi ottamisesta huoltajien kanssa. Opinnäytetyömme tavoitteena on tuottaa tietoa siitä, millaisia kokemuksia lastentarhanopettajilla on huolen heräämisestä ja sen puheeksi ottamisesta huoltajien kanssa. Opinnäytetyötämme ohjaa lisäksi kiinnostus siitä, miten lastentarhanopettajat toimivat huolen herätessä ja miten varhaista tukea järjestetään asian esille tultua.

Tutkimustehtävinämme ovat:

1. Millaisia kokemuksia lastentarhanopettajilla on huolen heräämisestä ja sen puheeksi ottamisesta huoltajien kanssa?
2. Miten varhaista tukea järjestetään?

Ensimmäinen tutkimustehtävä sisältää kokemukset sekä huolen heräämisestä että sen puheeksi ottamisesta. Toinen tutkimustehtävä muodostui, koska halusimme tietoa lisäksi varhaisesta tuesta ja siitä, miten sitä järjestetään puheeksi ottamisen jälkeen. Tutkimustehtävä voi ratkaista ongelman, lisätä teoretietoa tai tuottaa uutta tutkimusta. Hyvä tutkimuskysymys on muotoiltu selkeästi ja on tietoa tuottava. Valitsimme kysymyssanoiksi ”millainen” ja ”miten”, koska ne tuottavat runsaasti tietoa, verraten esimerkiksi sanaan ”onko”. (Metsämuuronen 2016, 23.)

Valitsimme opinnäytetyön tiedonantajiksi lastentarhanopettajia, koska meillä on valmistuttuamme kelpoisuus toimia varhaiskasvatuksen opettajan ja varhaiskasvatuksen sosionomin tehtävissä. Tämän vuoksi meitä kiinnostavat juuri lastentarhanopettajien kokemukset. Tutkimuksemme kuuluu vähintään 60 opintopisteen laajuiset varhaiskasvatukseen ja sosiaalipedagogiikkaan suuntautuneet opinnot. Haastatteleamalla lastentarhanopettajia uskomme hyötyvämmme tutkimustuloksista ammatillisesti eniten, koska varhaiskasvatustyössä tulemme kohtaamaan samanlaisia tilanteita.

3.2 Metodologiset lähtökohdat

Opinnäytetyömme on kvalitatiivinen eli laadullinen. Laadullisessa tutkimuksessa kuvataan todellista elämää ja merkitykset ovat keskeisiä. Todellisuutta ei kohdata paljaaltaan vaan ajatellaan sen olevan osa erilaisia merkityksellisiä käytäntöjä. Esimerkiksi vakiintuneet tavat puhua ja käydä keskustelua, ympäröivä kulttuuri, kieli sekä toimintatavat ovat aina osa ihmisten kokemusta. Oleellista laadullisen tutkimuksen tieteenfilosofisissa perusteluissa onkin kokonaisvaltaisuus. Tämä tarkoittaa sitä, että ihminen tulee nähdä kokonaisuutena. Merkityksiä tutkitaan ja ymmärretään osana kulloistakin asiayhteyttä. Laadullisessa tutkimuksessa korostuvat ihmisen omat havainnot ja kokemukset. Ihminen nähdään elämismaailmansa kokijana ja toimijana, jonka kokemukset, havainnot ja toiminnat muotoutuvat suhteessa aikaan, paikkaan ja tilanteisiin. Merkitysten ja kokemusten keskeytyksen seurauksena myös tulkinnallisuus korostuu laadullisessa tutkimuksessa. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009, 160–164; Ronkainen, Pehkonen, Lindblom-Yläne & Paavilainen 2011, 81–83.)

Toteutamme tutkimuksemme kvalitatiivisena tutkimuksena, koska tutkimuksemme tarkoituksena on työntekijöiden henkilökohtaisten kokemusten kuvaileminen. Tutkimme työntekijöiden ajatuksia ja kokemuksia mahdollisimman kokonaisvaltaisesti ja ymmärrämme niiden olevan yhteydessä esimerkiksi ympäristöön. Myös tulkinnallisuus näkyy työssämme, sillä tutkimustulosten analysointi ja päättely vaativat tulkintaa.

3.3 Kohderyhmä ja aineistonkeruu

Perusjoukkona ovat yhteistyöpäiväkodeissa työskentelevät lastentarhanopettajat. Tutkimusraportissa tutkijan on kerrottava, kuinka harkittua ja tarkoitukseen sopivaa tiedonantajien valinta on ollut (Tuomi & Sarajärvi 2018, 89). Kriteerinämme oli, että työntekijällä on vähintään kolme vuotta työkokemusta varhaiskasvatuksessa, jotta hänelle olisi kertynyt tarpeeksi kokemusta aiheesta. Alkuvaiheen yhteydenpito tapahtui Sotkamon kunnan kasvatusjohtajan kanssa. Lähetimme Sotkamon kasvatusjohtajalle informaatiokirjeen (LIITE 1), jossa esittelimme tutkimuksemme idean sekä toteutuksen. Kasvatusjohtaja välitti kirjeen kaikkien päiväkotien johtajille, jotka toimittivat sen edelleen ryhmille. Liitimme informaatiokirjeeseen haastattelurungon (LIITE 2), joihin työntekijät saivat perehtyä etukäteen. Informaatiokirjeessä kerroimme myös tiedonantajan oikeudesta keskeyttää haastattelu tai olla osallistumatta ollenkaan. Halukkaat osallistujat ilmoittautuivat suoraan meille sähköpostitse.

Aineistonkeruumenetelmänä käytimme teemahaastattelua. Teemahaastattelussa painottuvat ihmisten tulkinnat sekä heidän antamansa merkitykset asioille. Teemahaastattelu etenee ennalta valittujen aihepiirien eli teemojen mukaan. Haastattelussa käytetään myös teemoihin liittyviä tarkentavia kysymyksiä. Haastattelu on kvalitatiivisen tutkimuksen päämenetelmä. Aineistonkeruumenetelmänä haastattelun etuna on sen joustavuus, koska haastatteluaiheiden järjestystä voidaan säädellä tilanteen mukaan ja myötäillä vastaajia. Vastausten tulkintaan on myös enemmän mahdollisuuksia kuin esimerkiksi lomakekyselyssä. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009, 204–205, 208; Tuomi & Sarajärvi 2018, 85, 87–88.)

Haastatteluihin ilmoittautui yhteensä kuusi lastentarhanopettajaa kolmesta eri päiväkodista. Sovimme haastatteluiden ajankohdat sähköpostitse osallistujien kanssa. Toteutimme aineistonkeruun paikan päällä kahdessa eri päiväkodissa. Tarkoituksenamme oli järjestää kaksi kolmen henkilön ryhmähaastattelua, jotka toteutimme aikataulujen haasteellisen yhteensovittamisen vuoksi kahtena ryhmähaastatteluna ja yhtenä yksilöhaastatteluna. Haastatteluja varten meille oli varattu erillinen huone päiväkodin tiloista, jossa suoritimme ryhmähaastattelut. Yksilöhaastattelun suoritimme toisen päiväkodin tiloissa, jonne oli myös varattu erillinen huone. Haastattelut etenivät pitkälti laatimamme teemahaastattelurungon mukaisesti. Kerroimme kuitenkin haastatteluiden alussa, että kaikki mieleen tulevat asiat voi jakaa, vaikka ei juuri sillä hetkellä käsiteltäisi kyseiseen asiaan liittyvää teemaa. Haastatteluissa oli rento ja rauhallinen tunnelma, ja kaikki haastateltavat pääsivät ääneen yhtälailla. Kiinnitimme huomiota siihen, että vastausten miettimiselle varattiin aikaa, eikä siirrytty heti hiljaisuuden tullen seuraavaan kysymykseen. Olimme sopineet työnjaon siten, että toisen roolina oli johdatella haastattelua ja toisen vastuulla oli aikataulusta ja kaikkien kysymysten läpikäynnistä huolehtiminen. Vuorottelimme tehtävissä, jotta kumpikin sai kokeilla molempia rooleja. Molemmat ryhmähaastattelut kestivät noin tunnin, ja yksilöhaastattelu noin puoli tuntia. Nauhoitimme keskustelut aineiston analysointia varten.

3.4 Aineiston analysointi

Analysoimme aineiston aineistolähtöisellä sisällönanalyysillä. Sisällönanalyysi on perusanalyysimenetelmä ja soveltuu käytettäväksi kaikkiin laadullisen tutkimuksen perinteisiin. Aineistolähtöinen sisällönanalyysi koostuu kolmesta vaiheesta; redusointi eli pelkistäminen, klusterointi eli ryhmittely ja abstrahointi eli käsitteellistäminen. Ensimmäisessä vaiheessa aineisto litteroidaan ja pelkistetään. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 103, 122–125.) Litterointi tarkoittaa sitä, että aineisto kirjoitetaan puhtaaksi sanasta sanaan (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009, 222). Tähän vaiheeseen kuuluu

haastattelujen sisältöön perehtyminen sekä tutkimustehtävää kuvaavien pelkistettyjen ilmausten muodostaminen (Tuomi & Sarajärvi 2009, 108–113; Tuomi & Sarajärvi 2018, 122–124). Litteroitua aineistoa tuli yhteensä 34 sivua. Litteroituamme haastattelut tutustuimme aineistoon tarkemmin lukemalla auki kirjoitettuja haastatteluita useamman kerran. Tämän jälkeen poimimme aineistosta tutkimustehtävien kannalta oleelliset asiat maalaamalla tekstiä. Karsitusta tekstistä tiivistimme pelkistettyjä ilmauksia, josta esimerkki taulukossa 1.

TAULUKKO 1. Esimerkki pelkistettyjen ilmausten muodostamisesta

Alkuperäisilmaukset	Pelkistetyt ilmaukset
"Puheen vaikeudet on aika iso, varmaankin aika yleistä. Ja sen ehkä huomaa kaikista helpoiten."	Puheen vaikeudet
"Ja voi olla myös jotain motorisia ongelmia."	Motoriset haasteet
"Tai vanhemman poikkeava käyttäytyminen voi aiheuttaa huolta."	Vanhemman poikkeava käyttäytyminen
"Huoli voi liittyä siihen, että vanhemman jaksamiseen kiinnittää huomiota, että nyt ei oo ihan ehkä kaikki oikein."	Huomion kiinnittyminen vanhemman jaksamiseen
"..voidaan saada tietoa tai lähteä onkimaan sitten, että mitä on tapahtunut tai onko perhetilanne muuttumassa tai muuta.."	Perhetilanteen muutokset
"Ja jos on sisarusia, ja hekin ovat oppineet myöhään puhumaan niin sitten luultavasti nuorempikin seuraa perässä samaa linjaa."	Sisarusten kehityksen samankaltaisuus
"Joo, sitten lapsen puheesta. Hän saattaa rueta kertomaan erilaisia asioita."	Lapsen puheet
"Se voi liittyä sen lapsen tällaiseen perushoidon laiminlyöntiin. Voi olla, että se liittyy jollakin tavalla, että on aina nälkäinen tai likainen tai ihan tällaisiin juttuihin voi liittyä."	Perushoidon laiminlyönti

Toisessa vaiheessa eli klusteroinnissa ryhmitellään samankaltaiset ilmaiset alaluokkiin ja annetaan luokille sisältöä kuvaava nimitys. Alaluokat voidaan nimetä esimerkiksi tutkittavan ilmiön ominaisuuden tai piirteen mukaan. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 108–113; Tuomi & Sarajärvi 2018, 124.) Listasimme pelkistetyt ilmaukset ja jaottelimme samankaltaiset ilmaukset ryhmiin. Nimesimme muodostetuille ryhmille alaluokat, kuten taulukossa 2 on kuvattu.

TAULUKKO 2. Esimerkki ryhmittelystä ja alaluokkisen muodostamisesta

Pelkistetyt ilmaukset	Alaluokat
Puheen vaikeudet	Lapseen liittyvä
Motoriset haasteet	
Vanhemman poikkeava käyttäytyminen	Huoltajaan liittyvä
Huomion kiinnittyminen vanhemman jaksamiseen	
Perhetilanteen muutokset	Lähiverkoston vaikutukset
Sisarusten kehityksen samankaltaisuus	
Lapsen puheet	Lapsen ulkoinen olemus
Perushoidon laiminlyönti	

Viimeisessä vaiheessa, jota kutsutaan abstrahoinniksi, yhdistetään luokkia ja luodaan niiden pohjalta teoreettisia käsitteitä. Luokitusten yhdistelyä jatketaan niin kauan, kuin se on mahdollista aineiston sisällöstä riippuen. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 108–113; Tuomi & Sarajärvi 2018, 125–127.) Alaluokkia yhdistelemällä koostimme yläluokkia, joita syntyi yhteensä 12. Analyysi päättyi kolmen pääluokan muodostamiseen, jotka ovat huolen herääminen, huolen puheeksi ottaminen ja varhainen tuki. Taulukossa 3 on esitelty yhden pääluokan muodostuminen luokittelulla. Aineistoa analysoidessamme käytimme apuna taulukkoa, johon ryhmittelimme pelkistetyt ilmaukset, alaluokat, yläluokat sekä pääluokat. Esimerkki sisällönanalyysitaulukon osasta (LIITE 3) on liitteenä raportin lopussa.

TAULUKKO 3. Esimerkki luokittelusta

Alaluokat	Yläluokat	Päälukat
Lapseen liittyvä	Huolen aiheet	Huolen herääminen
Huoltajaan liittyvä		
Lähiverkoston vaikutukset	Huolen heräämiseen vaikuttavat tekijät	
Lapsen ulkoinen olemus		

3.5 Luotettavuus ja eettisyys

Tutkimuksen luotettavuutta ja eettisyyttä tulee arvioida tutkimuksen kaikkien vaiheiden ajan. Suunnitteluvaiheessa pohdimme, onko tutkittava ilmiö riittävän selkeästi nimetty ja tunnistettu. Alkuvaiheessa myös tutkimuksen merkityksen ja tarkoituksen perustelua tulee pohtia, jotta tiedetään, onko tutkimuksella todellista tarvetta. Aihetta pohtiessa tulee tutustua aikaisempiin tutkimuksiin, ja aiheen tulee olla perusteltu. Alkuvaiheessa on tärkeää myös pohtia tutkimuksen hyötyjä kanssaihmisille. (Kylmä & Juvakka 2007, 130–131, 144.) Suunnitteluvaiheessa seurasimme ajankohtaista uutisointia aiheestamme esimerkiksi ammattilehdistä, mediasta ja aikaisemmin tehdyistä opinnäytöistä ja pro gradu -töistä. Aihetta on tutkittu paljon, mutta pohdintojemme mukaan uuden näkökulman esittäminen oli tarpeellista. Huomasimme, että olisi hyödyllistä tutkia aihetta pienen kunnan näkökulmasta alueella, jossa aihetta ei ole aiemmin tutkittu. Uskomme tutkimuksestamme olevan hyötyä niin työntekijöille kuin työyhteisölle sekä mahdollisesti myös asiakkaille. Pienellä paikkakunnalla tehtävä tutkimus voi kiinnostaa myös muita alueen päiväkoteja, jolloin hyödyt voivat ulottua muihinkin työyhteisöihin.

Aineistonkeruuvaiheessa luotettavuutta arvioidaan pohtimalla muun muassa tiedonantajien valintaperusteita, aineistonkeruuprosessin kuvaamista, kysymyksien väljyyttä, tiedonantajien näkökulmien näkyvyyttä ja aineiston teoreettista riittävyttä (Kylmä & Juvakka 2007, 131). Laadullisessa tutkimuksessa on tärkeää, että tiedonantajat tietävät tutkittavasta ilmiöstä tai heillä on kokemusta aiheesta. Tiedonantajien valinnan tulee siis olla harkittua ja tarkoituksenmukaista. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 98.) Osallistujien valintaan vaikutti ensisijaisesti heidän työkokemuksensa pituus, jotta saamme tuloksista luotettavia.

Tutkimusetiikan kannalta tulee huomioida tutkimuksen toimijoiden asema, johon liittyvät haitan vähentäminen, oikeudenmukaisuus, ihmisoikeuksien kunnioittaminen, rehellisyys ja luottamus. Tutkimuksen tekijällä on siis vastuu tutkimuksen tiedonantajan aseman turvaamisesta. Tutkimuksen tekijällä on myös velvollisuus tiedottaa tutkimukseen osallistuvia tutkimuksen tarkoituksesta, kestosta ja tutkimustulosten käyttötarkoituksesta sekä oikeudestaan kieltäytyä osallistumasta tutkimukseen ja oikeudestaan keskeyttää osallistumisensa milloin tahansa tutkimuksen aikana. (Kylmä & Juvakka 2007, 148–149; Tuomi & Sarajärvi 2018, 156.) Lähettämässämme infokirjeessä kerroimme tiedonantajan mahdollisuudesta keskeyttää osallistuminen missä tahansa tutkimuksen vaiheessa. Lisäksi tiedotimme, että nauhoitettuja haastatteluita käytetään vain opinnäytetyötämme varten, eikä niissä tule ilmi haastateltavien henkilöllisyydet. Kerroimme myös hävittävämmme nauhoitteet opinnäytetyön valmistuttua.

HTK-ohjeen eli tutkimuseettisen ohjeen hyvästä tieteellisestä käytännöstä mukaan tutkijalle itselle kuuluu vastuu hyvän tieteellisen käytännön noudattamisesta. Opinnäytetyöprosessissa korostuu yhä enemmän henkilötietojen käsittely ja tutkimuskohteiden tietosuojan toteutuminen, joten tutkijan tulee suorittaa aineiston kerääminen, tallennus, säilytys ja tuhoaminen asianmukaisesti. Tutkijan on kunnioitettava tiedonantajien itsemääräämisoikeutta, välttää vahingon aiheuttamista ja turvata heidän yksityisyytensä. (Arene 2017, viitattu 18.11.2018.)

Tutkimusaineiston analyysivaiheessa on suojeltava haastateltujen ihmisten yksityisyyttä käyttämällä heidän nimiensä sijaan esimerkiksi numerokoodeja (Kylmä & Juvakka 2007, 153–155). Litteroidessamme aineistoa käytimme puheenvuoroissa lastentarhanopettajista numeroita 1-6. Luotettavuuden arviointia aineiston analyysivaiheen suhteen tulee pohtia aineiston laajuuden, prosessin kuvauksen ja toteutuksen, analyysimenetelmän valinnan ja analyysin onnistuneisuuden kannalta (Kylmä & Juvakka 2007, 132–133). Valitsimme aineiston analyysimenetelmäksi aineistolähtöisen sisällönanalyysin, koska ajattelimme sen toimivan parhaiten työmme luonteen kannalta. Saimme kerättyä laajan aineiston, johon perehdyimme huolella, jotta saimme raportoitua luotettavia tuloksia. Aineistonanalyysin vaiheet on kuvattu tarkasti raportissa, mikä lisää tutkimuksen luotettavuutta.

Raportointivaiheessa eettisyyden merkitys korostuu, koska tutkimuksen tekijän tulee kuvata haastateltavien kokemuksia tutkitusta ilmiöstä mahdollisimman totuuden mukaisesti, mutta samalla haastateltavia suojellen. Tutkimuksen tekijän tulee löytää tasapaino riittävän ja liian tiedon antami-

sen välillä. (Kylmä & Juvakka 2007, 153–155.) Raportointivaiheessa kiinnitimme huomiota haastateltavien anonyymiteetin säilyttämiseen muokkaamalla aineistosta sellaisia kohtia, jotka olisivat voineet johtaa henkilön tunnistamiseen. Raportointivaiheessa kiinnitetään huomiota raportin selkeyteen, tutkimuksen aineiston ja tulosten hyödynnettävyyteen, eettisyyteen sekä siihen, että aineisto, tulokset ja päätelmät ovat selkeässä suhteessa toisiinsa (Kylmä & Juvakka 2007, 132–133). Koimme luotettavuuden arvioimisen korostuvan aineiston raportointivaiheessa. Aineistoa tuli käydä tarkasti läpi, jotta osasimme tuoda oleellimmat tulokset esille. Raportointivaiheessa tuli kiinnittää huomiota siihen, että litteroitua aineistoa raportoidaan totuudenmukaisesti muuttamatta sen sisältöä. Tutkimuksen luotettavuutta lisäävät tuloksissa ja johtopäätöksissä käyttämämme suorat lainaukset, joista lukija näkee, mitä haastateltavat ovat kertoneet. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 27.)

Sosionomiopiskelijoina meille kuuluu myös Talentian määrittelemät ammattieettiset periaatteet. Tärkeimpiä ovat muun muassa itsemääräämisoikeuden kunnioittaminen, salassapitovelvollisuus, yksityisyyden suoja ja asiakassuhteen luottamuksellisuus. (Talentia 2017, 7; 38–41.) Tutkimuseettisten periaatteiden lisäksi meidän tulee noudattaa myös ammattieettisiä periaatteita koko tutkimusprosessin ajan.

4 TUTKIMUSTULOKSET

Tässä luvussa avaamme tarkemmin teemahaastatteluiden tulokset yläluokittain. Samalla vastaamme tutkimustehtäviin, joista ensimmäinen on: Millaisia kokemuksia lastentarhanopettajilla on huolen heräämisestä ja puheeksi ottamisesta huoltajien kanssa? Toinen tutkimustehtävä on: Miten varhaista tukea järjestetään? Tulosten esittelyssä hyödynnämme suoria lainauksia litteroidusta aineistosta. Lainauksia on muokattu helppolukuisempaan muotoon poistamalla täytesanoja ja murteellisuutta. Muokatessamme lainauksia olemme huomioineet haastateltavien anonymiteetin säilyttämisen. Muokkaukset eivät ole vaikuttaneet lainausten asiasisältöön.

4.1 Huolen aiheet

Tarkastelemme aluksi ensimmäiseen tutkimustehtävään liittyviä tuloksia. Aineiston perusteella tyypillisimpiä huolenaiheita ovat kasvun ja kehityksen haasteet, kuten esimerkiksi puheen vaikeudet, sosioemotionaaliset vaikeudet, motoriset haasteet sekä oppimisvaikeudet. Huolen heräämiseen liittyy aina huomion kiinnittyminen johonkin. Huomio voi kiinnittyä lapseen liittyvien yksilöllisten ominaisuuksien ja kehityksen lisäksi huoltajaan tai lapsen olosuhteisiin. Huoltajaan ja olosuhteisiin liittyviä huolen aiheita ovat esimerkiksi perheen taloudellinen tilanne tai huoltajan poikkeava käyttäytyminen. Huolta määriteltiin seuraavalla tavalla:

”No huolihan tarkoittaa oikeastaan kaikkea mikä liittyy lapsen kehitykseen, kasvuun ja oppimiseen. Kaikki mikä siinä niin sanotusti poikkeaa normaalista. Tai sehän voi poiketa kumpaansuuntaan vaan. Se voi olla sitä - -, että kiinnitetään huomiota, jos lapsi on vaikka erityisen älykäs jossakin asiassa. Tai sitten on sitä puutetta, eli huolta, että tarvitsee tukea johonkin asioihin.” Haastateltava 1

4.2 Huolen heräämiseen vaikuttavat tekijät

Huolen heräämiseen vaikuttaviksi tekijöiksi koetaan lapsen lähiverkoston liittyvät tekijät, kuten vanhempien ero. Sisaruksen tai muun sukulaisen kehityksen samankaltaisuus voi vaikuttaa huolen heräämiseen. Esimerkiksi jos lapsella on samankaltainen puheen viivästyminen kuin hänen vanhemmalla sisaruksellaan on ollut, ei huoli korostu yhtä herkästi. Huolen heräämiseen vaikuttaa myös lapsen ulkoinen olemus, kuten esimerkiksi lapsen puheet ja perushoidon laiminlyönti.

”Lapsella ei ole koskaan varavaatteita mukana, ei löydy niitä sadevaatteita, ei hiihtovarusteita, ei luistimia, liian pieniä vaatteita lapsella aina. Elikkä tällaisissa perustilanteissakin se voi ilmetä.” Haastateltava 3

Haastateltavat kokevat, että huolen tunnetta tukevat useamman työntekijän samankaltaiset havainnot. Samankaltaisten havaintojen toistuvuus vaikuttaa huolen heräämiseen. Lisäksi lapsen tunteminen vaikuttaa huolen heräämiseen, sillä se voi helpottaa havainnointia. Toisaalta tuntiessaan lapsen hyvin voi sokeutua oman ryhmän lapsiin, jolloin huolen aihetta ei välttämättä tunnisteta.

Huolen suuruuden arvioinnissa käytettävä Arnkilin ja Erikssonin huolen vyöhykkeistö on osalle haastateltavista tuttu, mutta kukaan ei käytä sitä työssään. Pitkän kokemuksen katsotaan vaikuttavan siihen, etteivät he tarvitse huolen suuruuden jäsentelyyn erillistä lomaketta.

”Ei siinä tavallaan tarvita semmoista. Se voisi olla ehkä vähän outoa jos tarvittais..miten nyt sanoisin, jotenkin semmoista lokerointia. Kyllä se lähtee ihan huomioista, keskusteluista ja kokemusten vaihtamisesta.” Haastateltava 5

4.3 Puheeksi ottamisen kaava

Vastaajat kertoivat noudattavansa huolen herättyä Sotkamon kunnan varhaiskasvatussuunnitelmasta löytyvää kaavaa. Huolen herättyä asiasta keskustellaan ensin tiimissä. Yleensä puheeksi ottaminen työntekijöiden kanssa tapahtuu viikoittaisessa tiimipalaverissa. Tarvittaessa voidaan konsultoida varhaiserityisopettajaa tai päiväkodin johtajaa. Tiimissä keskustelun jälkeen otetaan asia esille huoltajien kanssa. Ryhmän lastentarhanopettaja on aina vastuussa puheeksi ottamisesta.

”...Sehän on - - ihan päivän selvä asia, että se oma huoli tuodaan esille ensin tiimissä toisten työntekijöiden kanssa, että miten he ovat sen kokeneet. Ja sitten edetään sen mukaan. Mutta riippuu siitä huolesta, että mennäänkö suoraan tiimistä keskustelemaan vanhempien kanssa siitä asiasta vai pitääkö konsultoida kuitenkin ennen vanhempia, vähän kysyä vaikka erityislastentarhanopettajalta tai johtajalta...” Haastateltava 2

4.4 Puheeksi otto -tilanne

Huolen puheeksi ottamisen ajankohta riippuu huolesta. Aineiston perusteella huolen suuruus ei vaikuta puheeksi ottamisen tapaan, vaan enemmänkin puheeksi ottamisen ajankohtaan. Pieniä asioita voi ottaa puheeksi lapsen tuonti- ja hakutilanteissa, mutta myös vasukeskusteluissa tai erikseen järjestetyillä keskusteluajoilla. Huoli otetaan puheeksi mahdollisimman pian, mikäli kyseessä on akuutti tilanne. Esimerkiksi lasten kaltoinkohteluun tai pahoinpitelyyn puututaan aina nopeasti.

”...Keskustelua on kyllä viikoittain. Voi sanoa - -, kun lapsia havainnoidaan ja heistä keskustellaan niin siinä, mutta on varmaan aika vaikea vetää sellaista aikajanaa. Jonkun lapsen kohdalla vaatii pidemmän ajan ja jonkun lapsen kohdalla hyvinkin nopeastikin. Riippuu taas hyvinkin paljon siitä, mikä se huoli on.” Haastateltava 5

”...Jos herää huolta, että on vaikka lasta kaltoin kohdeltu tai pahoinpidelty, niin nehän on sitten hyvin pikaisia, mihin täytyy isommasti tarttua. Sitten jos on ns. helpommasta asiasta kyse, että opetellaan vaikka värejä, niin...” Haastateltava 1

Kun huoli otetaan puheeksi huoltajien kanssa, tulee huomioida, että on tarpeeksi aikaa ja tila on rauhallinen. Huoltajien kanssa keskusteluun järjestetään aikaa varaamalla riittävästi henkilökuntaa. Huolta puheeksi ottaessa huoltajien kanssa on tärkeää kertoa havainnoista päiväkodissa ja tiedustella, miten asia näyttäytyy kotona. Asiasta riippuen tulee pohtia, käyttääkö sanaa ”huoli” ollenkaan, vaan puhuuko tuen tarvitsemisesta. Strukturoitua puheeksi ottamisen menetelmää ei ole, ja puheeksi ottamisen tyyli on persoonakohtainen. Aineiston perusteella puheeksi ottamisen tyyli riippuu siitä, miten hyvin tuntee huoltajan. Huoltajasta riippuen puheeksi otto -tilanteessa voi käyttää esimerkiksi huumoria.

”...Toisia vanhempia lähestytään eri tavalla kun toisia. Toisilta voi kysyä heti, että kuule kun mulla on tällöinen huoli, niin mutta toisille pitää miettiä että mitäs sanaa käytänkään. Tai otanko sanaa huoli ollenkaan puheeksikaan.” Haastateltava 3

4.5 Puheeksi ottamista helpottavat ja vaikeuttavat tekijät

Puheeksi ottamista helpottaa se, että tuntee huoltajan ja lapsen. Tilanteen tekee helpommaksi myös huoltajan vastaanottavuus, jolloin he näkevät tilanteen siten, että kyse on lapsen edusta

ja hyvinvoinnista. Työntekijän oma ammatillisuus helpottaa puheeksi ottamista. Lastentarhanopettajalla tulee olla tilanteessa vankka ajatus siitä, mitä otetaan puheeksi ja miten edetään. Valmistautuminen etukäteen tekee tilanteen helpommaksi, koska tällöin on faktoja mitä tuoda esille. Huoltajilla voi olla kysymyksiä, joihin vastaaminen helpottuu, kun on valmistautunut.

”Varmaan pitää itsellä olla joku seuraava askel jo tiedossa, että ei jää - - leijumaan se tilanne. Vanhemmilla saattaa tulla kysymyksiä siihen liittyen, niin - - täytyy olla mietittynä vastauksia valmiina, että miten se tilanne etenee.” Haastateltava 2

Lisäksi tulee aina muistaa, että kyse on lapsen parhaasta. Haastateltavat kertoivat, että puheeksi ottamista helpottaa myös tiimin tuki.

”...Mutta ainahan sitten siinä kun vanhempien kanssa keskustellaan, niin kerrotaan että me ollaan tiimissä kaikki samaa mieltä, että meillä on - - yhtenäinen linja siinä. - - Se ei ole silleen, että se kohdistuu vaan johonkin yhteen aikuiseen, että ai sinä näet sen tuolleen. Vaan, että aina - - ääneen täytyy se sanoa, että nämä on koko tiimin mielipiteitä tai havaintoja tai mitä ne ovatkin.” Haastateltava 4

Puheeksi ottamista vaikeuttaa huono tilanne tai paikka. Vastaajat kertoivat ottavansa huolen puheeksi mieluummin kasvotusten kuin puhelimitse, mitä voi vaikeuttaa se, ettei huoltajaa saa kiinni muuten kuin aamulla ja illalla. Puheeksi ottamista vaikeuttaa myös huoltajien nihkeä suhtautuminen. Huoltajat saattavat kieltää huolen täysin, tai eivät ota sitä tosissaan. Huoltaja voi kokea tilanteen uhkaavana, ja taustalla saattaa olla esimerkiksi huoltajien huonot kokemukset viranomaisyöskentelystä. Haasteita voi tuoda se, kun huoltajat vertaavat lastaan johonkin sukulaiseen.

”...Kun muistelen yhtä kertaa, missä on - - juuri lapsen - - oppimiseen liittyvää ja vanhemmat vetävät tämän kortin: ”- - se Heikki-enohan oli just samanlainen, että sehän oli kanssa hajamielinen”. - - He sitten vetävät sen siihen, että kyllä siitä lapsesta kasvaa ihan normaali, se on vaan samanlainen kuin Heikki-eno. Vaikka sitten kuitenkin on jotakin oppimiseen tai motoriikkaan liittyvää ongelmaa...” Haastateltava 2

Haasteeksi koetaan se, ettei tunne huoltajaa. Myös kieliongelmat voivat tuoda omat haasteensa puheeksi ottamiseen. Vakavat huolenaiheet saattavat vaikeuttaa puheeksi ottamista. Esimerkiksi

huoltajien päihteiden käyttöön tai lapsen vammaisuuteen liittyvät huolenaiheet voivat olla vaikeampia ottaa puheeksi. Lisäksi jotkin huolenaiheet voivat olla epäselviä, mikä toisaalta vaikeuttaa tilannetta.

”Esimerkiksi tämmöiset aistiyli- ja aliherkkyydet, niin nehan on vähän semmoinen veteen piirretty viiva. Että onko oikeasti aisteihin liittyvää vai onko se vaan, että tänä päivänä ei jaksaa kuunnella huutoa, mutta toisena päivänä jaksaa. Ja semmoiset on sitten hankalia lähteä - - purkamaan.” Haastateltava 1

4.6 Huolen puheeksi ottamisen herättämät tuntemukset ja huoltajien reaktiot

Puheeksi ottamisesta ja huoltajien suhtautumisesta asioihin haastateltavilla on pääosin positiivisia kokemuksia, vaikka puheeksi ottaminen onkin herättänyt välillä ristiriitaisia tunteita, turhautumista ja jännitystä. Kokemuksia on enimmäkseen myönteisistä reaktioista, jolloin huoltajat ovat olleet samaa mieltä ja halukkaita saamaan tukea lapselleen. Puheeksi otto -tilanteet ovat herättäneet haastateltavissa myönteisiä tuntemuksia silloin, kun huoltajat ovat olleet tyytyväisiä asian puheeksi ottamisesta. Haastateltavat ovat kokeneet helpotusta ja asiallisia tuntemuksia.

”Ja se on aina - - se tavoite, että tulisi semmoinen tunne vanhemman kanssa, että puhutaan - - samasta lapsesta.” Haastateltava 5

Haastateltavat kertoivat saaneensa myös kieltäviä reaktioita huoltajilta. Aineiston mukaan turhautumisen tunteita koetaan silloin, kun huoltajat eivät ota huolta tosissaan tai kun he eivät tiedä, miten vakuutella huoltajat enempää. Sellaiset tilanteet ovat jännittäneet, kun ei tiedä minkälaisen vastaanoton saa huoltajalta. Huolen puheeksi ottaminen on aiheuttanut huoltajassa erilaisia tunnepurkauksia, kuten itkua ja surua. Aineiston perusteella kokemukset vakavammista huolen aiheista ovat vähäisiä. Vaikeamman asian puheeksi ottamisen uskotaan herättävän pelkoa huoltajan suhtautumisesta, esimerkiksi jos kyseessä olisi lapsen kaltoinkohtelu. Lastentarhanopettajien tuntemuksiin lukeutuvat myös ristiriitaiset tunteet esimerkiksi silloin, kun lapsen äidin ja isän käsitykset tilanteesta ovat erilaiset. Lisäksi ristiriitaisia tuntemuksia aiheuttavat työntekijän ja huoltajan tai huoltajien eri näkemykset tilanteesta, mikä johtuu usein siitä, että päiväkodissa huomattu asia ei ole esiintynyt kotona.

”Niin ne asiat näyttäytyvät niin eri tavalla täällä ryhmässä kuin kotona, jossa vaikka kahden aikuisen kanssa se lapsi toimii. Nii se että me tuodaan semmoisia asioita esille mitä vanhemmat ei ole välttämättä nähneet, että ei meillä ole koskaan semmoista tilannetta ollutkaan.”

Haastateltava 4

”Niin tavallaan että ottaako se vanhempi sen asian sillä tavalla että me tuetaan sitä vai onko se uhka. Sehän on monesti niin, että vanhempi kokee että ”mitä sä tuut mun lapsesta sanomaan, kun kyllähän mä sen tunnen, että ei oo mitään ongelmaa ei oo mitään huolta.” Vai onko se että ”joo, onpa hyvä, kun tulit tukemaan siinä asiassa, kyllä mekin siitä ollaan kotona puhuttu mutta ei ole uskallettu ääneen sanoa.”” Haastateltava 4

4.7 Valmiudet ja lisäkoulutus

Lastentarhanopettajat kokevat valmiutensa huolen puheeksi ottamiseen hyväksi. Valmiuksia tukevat muun muassa lisäkoulutus, ikä ja kokemus. Haastateltavat ovat käyneet erilaisia koulutuksia, mutta eivät huolen puheeksi ottamiseen liittyen. Lisäkoulutus koetaan hyödylliseksi etenkin, kun huolen aiheet ovat lisääntyneet ja muuttuneet monimuotoisemmiksi.

”Varmaan on että, kun on ollut itsellä ikää ja vanhemmat on aikalailta jo nuorempia hyvinkin, niin on kyllä loppujen lopuksi ihan helppoa ottaa puheeksi asiat. Saattaa olla että nuoremilla, jos ei ole omakohtaista kokemusta perhe-elämästä ylipäätään niin saattaa olla vaikeampaa...” Haastateltava 2

”...Ja sitten se kun ajatellaan, että mitenkä ne ovat monimuotoiseksi muuttuneet nämä huolen aiheet ja jotenkin tuntuu, että myös määrältään lisääntyneet. Ei - - varmaan enää ole semmoista ryhmää, ettei siellä olisi jotakin huolen aihetta.” Haastateltava 6

4.8 Varhaisen tuen muodot

Seuraavissa alaluvuissa esittelemme tuloksia toiseen tutkimustehtävään liittyen. Puheeksi ottamisen jälkeen tehdään yhteistyötä tiimissä ja huoltajien kanssa. Tiimissä sovitaan lasta auttavia tukitoimia, joita on kuvailtu tarkemmin seuraavassa kappaleessa. Aineiston perusteella tukitoimia on voitu käyttää ryhmässä päivittäin jo ennen huolen puheeksi ottamista. Varhaiserityisopettaja käy

ryhmässä katsomassa tilannetta ja tekee tarvittaessa tehostetun tuen päätöksen. Tuensuunnitelupalaveri pidetään yhdessä varhaiserityisopettajan ja huoltajien kanssa, mikäli päivittäiset tukitoimet eivät riitä.

Aineiston mukaan ryhmässä järjestettävät varhaisen tuen muodot voivat olla oppimisympäristön muutoksia. Rauhallisen tilan, vieruskaverin ja istumapaikan sijoittamisen pohtiminen ovat osa ryhmän arjen varhaisia tukitoimia.

”...Me voidaan tuossa ryhmässä miettiä esimerkiksi lapsen istumapaikkaa, että onko se istumapaikka hyvä olla edessä. Että ei ehkä häiritse sitten ne muut lapset siellä takana, näkee ja kuulee parhaiten...” Haastateltava 6

Ryhmässä voidaan hyödyntää pienryhmätyöskentelyä tai keskittymisen apuvälineitä, kuten istuintyynyjä tai sinitarrapalloja. Varhaisina tukimuotoina käytetään myös vaihtoehtoisia kommunikaatiomenetelmiä, kuten tukiviittomia ja kuvia. Esimerkiksi kuvien käyttö päiväohjelman jäsentelyssä voi auttaa lasta. Myös aikuisen, varhaiserityisopettajan ja mahdollisen avustajan tuki nousevat aineistosta merkittäviksi tukikeinoiksi.

”...Sitten että tarvitseeko olla aikuinen siinä vieressä, että pystyy paremmin keskittymään. Niin se aikuisen tuki on siinä. Joillekin lapsille voidaan sitten kuvilla tehtävät pilkkoa, että ensin tuo sitten tuo sitten tuo. Ja se on aika usein, että sitä aikuisen tukea tarvitsee aika moneen asiaan päivittäisissä tilanteissa, siirtymätilanteissa. Joku häiriintyy isossa ryhmässä liikkumisesta. No sitten mennään pienissä ryhmissä ja se aikuinen on siinä lähellä, että on auttamassa.” Haastateltava 6

”...Se varhaiserityisopettajan tuki siinä tiimissä, niin se konsultoi ja käy ehkä useammin siinä tiimissä. Voi käydä työskentelemässä sen lapsen kanssa...” Haastateltava 2

Myös työntekijän toiminnan vaikutukset lapseen nousevat esille aineistosta.

”...Sitten on myös hyvä muistaa, että miettii sitä omaa toimintaa, että onko minun toiminta jotenkin sellaista, että se saa lapsen heräämään siinä. Se ei aina ole, että tämä ympärillä oleva vaikuttaa, vaan se voi olla myös minun äänensävy tai käyttäytyminen.” Haastateltava

6

4.9 Monialainen yhteistyö

Osana varhaista tukea Sotkamon päiväkodit tekevät moniammatillista yhteistyötä kasvatushenkilöstön, sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöstön ja seurakunnan kanssa. Kasvatusalan toimijoista mukana ovat lastenhoitajat, lastentarhanopettajat, varhaiserityisopettaja, päiväkodin johtaja sekä koulu. Yhteistyötä tehdään myös esimerkiksi vuoropäiväkodin kanssa. Terveydenhuollon puolelta yhteistyökumppaneita ovat muun muassa terapeutit ja neuvola. Lastensuojelu ja perhetyö nousevat aineistosta merkittävimmiksi sosiaalihuollon yhteistyökumppaneiksi.

”...Meillä on ollut esimerkiksi perhetyön asiakkaana olevia lapsia hoidossa, niin se perhetyö. Neuvola. Seurakunta. Joskushan on lapsi meillä muutaman päivän hoidossa ja muutaman päivän seurakunnan kerhossa. Siinä ei kyllä hirveästi tietoja vaihdella, mutta kuitenkin että se on hyvä olla tietona. Vanhempien kautta tieto vaihtuu jos vaihtuu.” Haastateltava 2

”..Meillä on kiertävä varhaiserityisopettaja - -. Sitten meillä on lastensuojelu, - - perhetyö, sosiaalityö, meillä on vuoro hoito Käpymetsä tässä mukana. Koulun kanssa teemme yhteistyötä. Perheethän on tietenkin meidän yhteistyö.” Haastateltava 6

Aineiston perusteella kokemukset monialaisesta yhteistyöstä ovat pääasiassa hyviä. Erityisesti positiivisia kokemuksia on yhteistyöstä neuvolan ja varhaiserityisopettajan kanssa. Varhaiserityisopettajan konsultointi koetaan helpoksi etenkin silloin, kun hän tuntee lapsia ja on tuttu talon työntekijöille. Myös kunnan oman puheterapeutin kanssa työskentely koetaan sujuvaksi. Yhteiset tuensuunnittelupalaverit nousivat esille toimivana yhteistyön käytäntönä.

”..Neuvolan kanssahan toimii hyvin, eli meillä on neuvolan lomake, joka täytetään aina kun lapsi menee tarkastukseen neuvolaan, niin täältä varhaiskasvatuksesta. Tai jos hän ei ole vielä varhaiskasvatuksessa, mutta hän on tulossa tänne, niin neuvola täyttää sen lapun ja toimittaa sen tänne meille. - - Neuvolan kanssa toimii tosi hyvin yhteistyö. Ja neuvola voi olla meillä niissä tuensuunnittelupalavereissa esimerkiksi mukana, että hekin saavat tietoa sitten, että missä ollaan menossa ja mistä ollaan huolissaan.” Haastateltava 1

Kokemusta on heikosti toimivasta yhteistyöstä lastensuojelun kanssa. Yhteistyön haastavuuteen vaikuttaa lastensuojelun työntekijöiden vaihtoluovollisuus.

”Minun uran aikana on ollut yhden kerran lastensuojelun kanssa yhteistyö. Ja se on aika haastavaa sinnepäin. Sieltäpäin ei yleensä olla koskaan yhteyksissä ja heillä on niin tiukka se vaitiolovelvollisuus, että ei oikeastaan ikinä kerro mistään mitään. Ne on sillä tavalla haastava yhteistyökumppani. Sieltä ei oikeastaan mitään kuulu.” Haastateltava 1

Aineistosta nousee esille kuitenkin myös positiivisiakin kokemuksia lastensuojelun perhetyöstä.

”Silloin kun on ollut tämä yksi lastensuojeluperhe ja perhetyö siinä, niin heidän kanssaan toimi kyllä ihan hyvin, että oli yhteisiä palavereita, joissa niitä yhteisiä linjoja vedettiin. Ja avoimesti sieltä puolelta puhuttiin meille päin, että ei - - siinä ainakaan itselle jäänyt semmoinen olo, että ei toimisi se yhteistyö.” Haastateltava 2

Yhteistyön toimivuutta haittaavaksi tekijäksi voi aineistosta nostaa työntekijöiden vaihtuvuuden. Lastentarhanopettajilla on kokemusta yhteistyön hankaloitumisesta työntekijän vaihtuvuuden vuoksi. Kokemukset yhteistyön toimivuudesta eri tahojen välillä ovat kuitenkin pääosin positiivisia. Aineistosta nousee esille hyvät kokemukset kunnan varhaiskasvatuksen ja palveluiden toimivuudesta. Haastateltavien mukaan palveluita on ja niitä myös saa silloin kun tarve on.

”Minun mielestä kyllä Sotkamon varhaiskasvatuksessa ne asiat on hyvin. - - Että lapsi kyllä saa sen tuen heti silloin kun se tarve on ja sitä on saatavilla.” Haastateltava 6

5 JOHTOPÄÄTÖKSET

Aineiston mukaan huolen heräämiseen vaikuttaa perheen tilanne, minkä perusteella voidaan todeta, että vanhemmuuden tukeminen on tärkeä osa lastentarhanopettajien työtä. Vanhemmat kohtaavat tänä päivänä monia odotuksia ja vaatimuksia, jotka vaikuttavat perheen arkeen. Täten vanhempien tukeminen edistää myös lapsen hyvinvointia. (Koivula, Siippainen & Eerola-Pennanen 2018, 75.)

Haastatteluista saatujen tulosten mukaan vasta huomion kiinnittyessä pidemmän aikaa samaan asiaan, voi olla syytä huoleen. Heti ei tarvitse huolestua, jos lapsi ei esimerkiksi puhu muiden ikäistensä tavoin. Tästä johtopäätöksenä lapsen yksilöllisen kehityksen huomioiminen on tärkeää ja jatkuva lapsihavainnointi avainasemassa. Varhaiskasvatuksessa lapsihavainnointia käytetään toiminnan arvioinnissa, sillä havainnoimalla voidaan saada tietoa toiminnan kehittämistä varten. Havainnointi tapahtuu vapaamuotoisesti sekä erilaisia valmiita arviointivälineitä ja lomakkeita käyttäen. Myös kommunikointi suoraan lasten kanssa on osa havainnointia, kun selvitetään heidän ideoitaan ja käsityksiään asioista. Pienryhmätoiminta antaa hyvän mahdollisuuden lapsen yksilölliseen huomioimiseen, havainnointiin ja arviointiin. (Heikka, Hujala, Turja & Fonsén 2011, 54–60.)

Haastatteluissa tuli esille eriäviä mielipiteitä huoli-sanan käytöstä puheeksi otto -tilanteessa huoltajan kanssa. Osan mielestä tulisi harkita, käyttääkö huoli-sanaa ollenkaan. Huolen sijaan tulisi kenties käyttää käsitettä tuen tarvitseminen. Osa kertoi käyttävänsä sanaa huolissaan. Johtopäätöksenä tästä on, että huoli-sanan käytöllä voi olla vaikutusta siihen, miten huoltaja ymmärtää asian. Huoltaja voi kokea huoli-sanan käytön sävyllään negatiivisena. Puhumalla tuen tarvitsemisesta huoltaja saa heti käsityksen, että tukea tullaan järjestämään. Toiminnan ja käytetyn kielen täytyy olla harkittua määriteltäessä lapsen tilannetta erityiseksi (Heiskanen 2018, 97).

Vastaajilla oli yhteneväiset ajatukset lisäkoulutuksen hyödyllisyydestä. He eivät olleet käyneet koulutuksia huolen puheeksi ottamiseen liittyen, mutta sen sijaan esimerkiksi leikkiin, osallisuuteen, tukiviittomiin ja varhaiseen vuorovaikutukseen liittyen. Johtopäätökseksi voidaan nostaa, että teorettisessa viitekehyksessäkin esitelty Lapset puheeksi -menetelmä voisi tukea puheeksi ottamista tulevaisuudessa. Lapset puheeksi -menetelmä soveltuu erityisesti sellaisiin tilanteisiin, joissa jokin suuri tekijä perheen arjessa verottaa vanhemmuuden voimavaroja. (Kasvun tuki 2017, viitattu

10.11.2018). Aineiston perusteella juuri vanhempaan liittyvään huoleen puuttuminen koettiin haastavimmaksi, joten Lapset puheeksi –menetelmäkoulutuksen järjestäminen antaisi työntekijöille lisää työkaluja lapsen tai perheen tilanteesta keskustelemiseen vanhemman kanssa. Lapset puheeksi –menetelmässä käytetään termejä vahvuus ja haavoittuvuus, joiden tukemisen keinoja pohditaan keskusteluissa työntekijän ja vanhemman välillä (Kasvun tuki 2017, viitattu 10.11.2018). Näiden termien käyttö toisi vaihtelua edellisessä kappaleessa mainitun huoli –sanon tilalle.

Opinnäytetyön tulosten perusteella tukea järjestettäessä tulee huomioida myös oman toiminnan vaikutukset lapseen. Opinnäytetyön teoreettisessa viitekehyksessä esille tulleen pedagogisen arvioinnin tarkoituksena on arvioida pedagogista toimintaa eli havainnoida, miten ympäristötekijät vaikuttavat lapsen haasteiden ilmenemiseen, toimintaan ja oppimiseen (Heiskanen 2018, 98–99). Haastatteluista saatujen tulosten mukaan tuen suunnittelussa mietitään, millä tavoin, esimerkiksi oppimisympäristön muutoksilla tai aikuisen tuella, voitaisiin auttaa lasta ryhmässä. Johtopäätöksenä on, että haastattelemamme työntekijät havainnoivat monipuolisesti sekä lapsen yksilöllisiä ominaisuuksia tuen tarpeiden selvittämiseksi että mahdollisuuksia muokata toimintatapoja tai ympäristöä lapsen tukemiseksi.

Aineiston perusteella huolenaiheet ovat lisääntyneet ja monimuotoistuneet. Johtopäätöksenä voidaan todeta, että monialaisen yhteistyön toimivuuden merkitys kasvaa, kun tarvitaan eri alojen asiantuntemusta. Päiväkodissa ei esimerkiksi voida tunnistaa kaikkia perheen haasteita, vaan perheen kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin tukemiseen tarvitaan useiden toimijoiden yhteistyötä. Tuki, osallisuus ja yhteistoiminta lasten ja perheiden palveluissa -raportin (2014, viitattu 9.11.2018) mukaan perheiden huolet eivät usein kohdistu vain yhdelle toimijalle, kuten terveydenhuollon tai opetuksen henkilöstölle. Tämän takia tarvitaan entistä vahvempaa yli ammattirajojen tehtävää yhteistoimintaa sekä yhteisten käytäntöjen ja vastuualueiden sopimista.

Kaikilla päiväkodin työntekijöillä kerrottiin olevan yhteinen ja selkeä toimintaperiaate niin sanotussa huoliprosessissa riippumatta siitä, missä kunnan päiväkodeista työskentelevät. Tästä voidaan todeta, että päiväkotien toiminta on johdonmukaista pohjautuen varhaiskasvatussuunnitelman perusteisiin. Ajatellaan tämän viestivän luotettavasta ja laadukkaasta varhaiskasvatuksen järjestämisestä.

6 POHDINTA

Aloitimme opinnäytetyöprosessin syksyllä 2017 aiheen valinnalla. Aihe valikoitui oman kiinnostuksemme ja yhteisten syventävien opintojaksojen pohjalta. Ajatus lähti siitä, että aihe voisi liittyä sekä varhaiskasvatukseen että lastensuojeluun. Suunnitteluvaiheessa päädyimme kuitenkin tarkastelemaan huolen aiheita laajemmin. Emme siis keskittyneet vain lastensuojelulliseen huoleen, vaan myös lapsen erityisen tuen tarpeeseen kasvun ja kehityksen eri osa-alueilla.

Koemme opinnäytetyömme aiheen ajankohtaiseksi, sillä tuleva sosiaali- ja terveystieteiden rakenneuudistus painottaa ennaltaehkäiseviä palveluita ja toimia. Ajattelemme, että varhaiskasvatuksen rooli korostuu tässä merkittävästi, kun lapsen tuen tarpeita pyritään tunnistamaan mahdollisimman varhain. Varhaiskasvatuksen työntekijät ovat avainasemassa tukemassa lapsen suotuisaa kasvua ja kehitystä arjessa yhteistyössä huoltajien kanssa.

Yhteistyökumppaniksi halusimme valita pienen kunnan, koska suurin osa löytämistämme tutkimuksista aiheeseen liittyen oli tehty kaupunkeihin. Lisäksi Kainuun alueelle tehtyjä tutkimuksia aiheesta emme löytäneet. Tavoitteenamme oli tuottaa tietoa lastentarhanopettajien kokemuksista huolen heräämisestä ja puheeksi ottamisesta huoltajien kanssa. Toisena tutkimustehtävänämmä oli kuulla, miten varhaista tukea järjestetään. Opinnäytetyöllä halusimme lisätä keskustelua aiheesta työyhteisöissä ammattilaisten kesken. Lisäksi halusimme nostaa esille sellaisen kunnan työntekijöiden kokemuksia, jossa vastaavia tutkimuksia ei ole tehty.

Onnistuimme rakentamaan kattavan teemahaastattelurungon, jonka pohjalta saimme monipuolisen ja laajan aineiston. Olimme suunnitelleet keräävämmä aineiston kahdella ryhmähaastattelulla, mutta aikataulujen vuoksi järjestimme yhteensä kolme haastattelua. Tästä opimme, että tutkimusprosessi ei aina etene suunnitelman mukaisesti. Ajattelemme, että joustavuus tutkimusprosessin aikana on erittäin tärkeää, sillä ilman kaikkia tiedonantajia aineistosta ei olisi tullut yhtä laaja. Aineistonkeruuvaiheessa pohdimme omaa toimintaamme, ja sen vaikutuksia ilmapiiriin ja saadun aineiston laajuuteen. Pyrimme omalla toiminnallamme luomaan haastattelutilanteista mahdollisimman avoimia ja rentoja. Mielestämme onnistuimme tässä, sillä tilanteet eivät olleet jäykkiä ja kaavamaisia, vaan haastatteluissa syntyi vapaamuotoista keskustelua. Haastattelut onnistuivat hyvin ja opimme ohjaamaan keskusteluja sekä toimimaan vuorotellen eri rooleissa.

Aineiston analysoimisen aloittaminen tuntui ensin haastavalta. Koimme analyysivaiheen työlääksi mutta opettavaiseksi. Aineiston sisäistäminen vaati useamman lukukerran ja huolellisen sisältöön perehtymisen. Tulosten rakenteen jäsentelyssä haasteena oli nähdä teksti ulkopuolisin silmin. Mielestämme saimme lopulta raportille selkeän rakenteen, jossa tulokset on esitelty johdonmukaisesti.

Kaikki haastateltavat kokivat ammatilliset valmiutensa hyväksi huolta käsiteltäessä. Kokemukset huolesta painottuivat enemmän erityisen tuen alueelle, ja lastensuojelutilanteista oli kokemuksia vähemmän. Haastateltavat kokivat lisäkoulutuksen aina hyödylliseksi. Ajattelimme, että lisäkoulutuksen tarve korostuu, koska huolen aiheet ovat lisääntyneet ja moninaistuneet. Tästä huolimatta haastateltavat kokivat Sotkamon kunnan palveluiden toimivan hyvin ja lapsen edun mukaisesti.

Saimme aineistosta käsityksen, että huolen puheeksi ottamista ei koeta ahdistavaksi, vaan sen ajatellaan olevan tavallinen työhön kuuluva asia. Pohdimme myös, liittyykö positiivisiin kokemuksiin se, että kokemuksia vakavammista huolenaiheista oli vähemmän. Näin ollen oletamme, että työntekijät ovat onnistuneet puheeksi ottamisessa ja tuen järjestämisessä.

Koemme, että olemme saavuttaneet oppimistavoitteemme ja kasvaneet ammatillisesti. Oppimistavoitteenamme oli saada ammatillista tietoa lastentarhanopettajan työhön liittyen. Saimme paljon hyödyllistä tietoa aineistoja käsitellessämme sekä opinnäytetyötä tukevaan kirjalliseen materiaaliin ja muihin tutkimuksiin perehtyessämme. Pystymme hyödyntämään aineiston tuottamaa tietoa tulevissa työtehtävissä. Koemme nyt ymmärtävämmä paremmin, mitä käytännössä tapahtuu, kun huoli herää. Saimme aineistosta konkreettisia toimintatapoja huolen puheeksi otto -tilanteeseen ja varhaisen tuen järjestämiseen. Olemme oppineet tuottamaan tutkimuksellista kokemustietoa ja noudattamaan eettisiä periaatteita koko opinnäytetyöprosessin ajan. Työnjako on sujunut vaivattomasti ja tapamme työskennellä ovat sopineet hyvin yhteen. Kahdestaan työskentely on mahdollistanut jatkuvan vuoropuhelun ja reflektoinnin, mikä on ollut hyödyksi koko opinnäytetyöprosessin ajan.

Jatkokehitysmahdollisuutena näemme varhaiskasvatuksen työntekijöiden kokemusten tutkimisen Lapset puheeksi –menetelmän käytöstä sen ajankohtaisuuden vuoksi. Aineiston mukaan yhteistyö lastensuojelun kanssa koettiin ajoittain haastavaksi, jonka perusteella voisi tarkastella varhaiskasvatuksen ja lastensuojelun yhteistyön toimivuutta lastensuojeluilmoituksen tekemisen jälkeen. Ai-

neistosta nousi esille varhaiserityisopettajan tärkeä merkitys huolta käsiteltäessä ja tukea järjestetäessä. Aiheeseen liittyen voisi tutkia esimerkiksi kokemuksia varhaiserityisopettajien kanssa tehtävästä yhteistyöstä.

LÄHTEET

Arene 2017. Ammattikorkeakoulujen opinnäytetöiden eettiset suositukset. Viitattu 18.11.2018. <https://www.tenk.fi/sites/tenk.fi/files/Ammattikorkeakoulujen%20opinn%C3%A4ytet%C3%B6iden%20eettiset%20suositukset.pdf>

Arnkil, A. & Eriksson, E. 2012. Huoli puheeksi. Opas varhaisista dialogeista. 8.painos. Tampere: Juvenes Print.

Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014. Opetushallitus. 2014. 3. muutettu painos. Tampere: Suomen Yliopistopaino Oy.

Halme, N., Vuorisalmi, M. & Perälä, M.-L. 2014. Tuki, osallisuus ja yhteistoiminta lasten ja perheiden palveluissa. Työntekijöiden näkökulma. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos: Raportti 4/2014. Viitattu 9.11.2018. https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/114954/URN_ISBN_978-952-302-110-5.pdf?sequence=1.

Heikka, J., Hujala, E., Turja, L. & Fonsén, E. 2011. Lapsikohtainen havainnointi ja arviointi varhaispedagogiikassa. Teoksessa E. Hujala & L. Turja (toim.) Varhaiskasvatuksen käsikirja. Jyväskylä: PS-kustannus.

Heinämäki, L. 2005. Varhaista tukea lapselle- työvälineenä kehittämisvalikko. Helsinki: Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus.

Heiskanen, N. 2018. Tuen prosessit ja lähtökohdat. Teoksessa P. Pihlaja & R. Viitala (toim.) Varhaiserityiskasvatus. Jyväskylä: PS-kustannus.

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2009. Tutki ja kirjoita. 15. uudistettu painos. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Huhtanen, K. 2004a. Varhainen puuttuminen. Erityisen tuen tarpeen kohtaaminen päivähoitossa. Helsinki: Oy FINN LECTURA.

Huhtanen, K. 2004b. Varhainen puuttuminen – ennalta ehkäisevää ja korjaavaa toimintaa yhteiskunnan eri tasoilla. Teoksessa S. Keskinen & H. Virjonen (toim.) Vanhemmuuden ja lapsen kasvun tukeminen päivähoitossa. Helsinki: Kustanneosakeyhtiö Tammi.

Kainuun sosiaali- ja terveydenhuollon kuntayhtymä 2017. Lapset ensin - Kainuun lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma 2017–2021. Viitattu 12.12.2017. <https://d2htbfmhc6rwjj.cloudfront.net/attachments/3/6/7/a438ced354e148ae400b2c2832133.pdf>.

Kasvun tuki. 2017. Toimiva lapsi & perhe -menetelmät: Lapset puheeksi –keskustelu. Viitattu 9.11.2018. <http://www.kasvuntuki.fi/tyomenetelmat/toimiva-lapsi-perhe-menetelmat-lapset-puheeksi-keskustelu/>

Koivula, M., Siippainen, A. & Eerola-Pennanen, P. 2018. Valloittava varhaiskasvatus. Oppimista, osallisuutta ja hyvinvointia. Tampere: Kustannusosakeyhtiö Vastapaino Oy.

Kylmä, J. & Juvakka, T. 2007. Laadullinen terveystutkimus. 1. painos. Helsinki: Edita Prima Oy.

Lastensuojelulaki 13.4.2007/417.

Lastensuojelun keskusliitto 2012. Lastensuojelun ja päivähoiton yhteistyötä kehitettävä. Viitattu 8.1.2017. <https://www.lskl.fi/teemat/ehkaiseva-tyo/lastensuojelun-ja-paivahoidon-yhteistyota-kehittava/>.

Metsämuuronen, J. 2006. Laadullisen tutkimuksen käsikirja. 1. painos. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Ronkainen, S., Pehkonen, L., Lindblom-Yläne, S. & Paavilainen, E. 2011. Tutkimuksen voimasanat. 1.painos. Helsinki: WSOYpro Oy.

Sosiaalihuoltolaki 30.12.2014/1301.

Sosionomi (AMK) kompetenssit 2016. Sisäinen lähde. Viitattu 9.12.2017. [file:///C:/Users/varrio/Downloads/Liite%201%20Sosionomi%20\(AMK\)%20kompetenssit%202016%20\(1\)%20-%20kopio%20\(2\).pdf](file:///C:/Users/varrio/Downloads/Liite%201%20Sosionomi%20(AMK)%20kompetenssit%202016%20(1)%20-%20kopio%20(2).pdf).

Sotkamon kunta 2017. Viitattu 4.12.2017. <https://www.sotkamo.fi/kunta-ja-hallinto/tietoa-kunnasta/kuntainfo/>

Suomen Mielenterveysseura 2018. Lapset puheeksi –keskustelu. Viitattu 29.1.2018. <https://www.mielenterveysseura.fi/fi/kehitt%C3%A4mist%C3%B6iminta/lapset-ja-nuoret/toimiva-lapsiperhe-ty%C3%B6/lapset-puheeksi-keskustelu>.

Talentia. 2017. Arki, arvot ja etiikka. Sosiaalialan ammattihenkilön eettiset ohjeet. Punamusta Oy.

Terveydenhuoltolaki 30.12.2010/1326.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2014. Huolen puheeksi ottaminen. Viitattu 2.12.2017. https://www.thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/tyon_tueksi/varhainen-avoin-yhteistoiminta/huolen-puheeksi-ottaminen.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2017a. Huolen vyöhykkeistö ja huolen puheeksiottaminen. Viitattu 2.12.2017. <https://www.thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyomenetelmat-ja-valineet/tyomenetelmat/huolen-vyohykkeisto-ja-huolen-puheeksiottaminen>.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2016a. Lastensuojelun palvelujärjestelmä. Viitattu 18.11.2017. <https://www.thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/mita-on-lastensuojelu/lastensuojelun-palvelujarjestelma>.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2016b. Mitä on lastensuojelu? Viitattu 18.11.2017. https://www.thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/mita-on-lastensuojelu#Vastuu_lapsen_hyvinvoinnista.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2017b. Tilastoraportti. Viitattu 11.1.2018. http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/135183/Tr29_17_vuositolasto.pdf?sequence=5.

Toimiva-arki.fi 2018. Lapset puheeksi– toimintamenetelmä. Viitattu 21.11.2018. https://www.toimiva-arki.fi/lape-kehittamisty/kehittamiskokonaisuudet/lapset_puheeksi

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. 9. uudistettu painos 2012. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2018. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Uudistettu laitos. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Varhaiskasvatustilasto 13.7.2018/540.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016. Opetushallitus. Määräykset ja ohjeet 2016:17. Tampere: Suomen Yliopistopaino Oy.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteisiin nojaava Sotkamon varhaiskasvatussuunnitelma. Sotkamon kuntavasu 2017, Sivistystoimen lautakunta.

Hyvä lastentarhanopettaja

Olemme sosionomiopiskelijoita Oulun ammattikorkeakoulusta ja teemme opinnäytetyötä, jonka aiheena on: Lastentarhanopettajien kokemuksia huolen heräämisestä ja puheeksi ottamisesta huoltajien kanssa. Opinnäytetyöllä tuomme esille kokemustietoa siitä, millaisia ajatuksia huolen herääminen ja sen puheeksi ottaminen huoltajien kanssa herättää päiväkodin työntekijöissä sekä mitä puheeksi ottamisen jälkeen tapahtuu ja mitä varhaista tukea voi seurata.

Toteutamme aineistonkeruun jossakin yhteistyöpäiväkodeista riippuen siitä, mistä päiväkodista saamme eniten osallistujia ja mikä päiväkodeista on sijainniltaan sopivin. Järjestämme ryhmähaastattelut huhti-toukokuun 2018 aikana. Haastatteluille tulisi varata aikaa noin 1,5 tuntia. Nauhoitettuja haastatteluita käytämme vain opinnäytetyötämme varten, eikä tiedonantajien henkilöllisyys tule ilmi työssämme. Raportin valmistuttua nauhoitukset hävitetään. Raporttimme on esittelykunnossa syksyllä 2018 ja se toimitetaan päiväkodeihin kaikkien luettavaksi. Lähetämme infokirjeen liitteenä teemahaastattelurungon, jotta voitte tutustua aihepiireihin etukäteen.

Toivomme osallistuvalla työntekijältä vähintään kolmen vuoden työkokemusta varhaiskasvatuksesta. Tällä pyrimme siihen, että tiedonantajalla olisi kokemusta tutkittavasta aiheesta. Työntekijällä on oikeus keskeyttää osallistumisensa missä tahansa tutkimuksen vaiheessa tai olla osallistumatta ollenkaan tutkimukseen.

Pyydämme halukkaita osallistujia ilmoittautumaan suoraan meille sähköpostitse mahdollisimman pian, viimeistään 6.4.2018. Jos ilmenee kysyttävää, meihin voi ottaa yhteyttä myös puhelimitse. Kiitos jo etukäteen yhteistyöstänne!

Ystävällisin terveisin

Katri Varrio
yhteystiedot

Saana Vehkaoja
yhteystiedot

1. Huoli herää

Mitä huoli mielestäsi tarkoittaa?

Minkälaisissa tilanteissa huoli herää? Mitkä ovat tyypillisimmät huolenaiheet?

Mitkä asiat vaikuttavat huolen heräämiseen?

Onko huolen vyöhykkeistö sinulle tuttu huolen suuruutta arvioidessa?

Miten toimit huolen herätessä?

2. Huolen puheeksi ottaminen

Milloin ja millä keinoin olet ottanut huolen puheeksi muiden työntekijöiden tai päiväkodin johtajan kanssa?

Milloin ja millä keinoin olet ottanut huolen puheeksi huoltajien kanssa?

Miten huolen suuruus vaikuttaa huolen puheeksi ottamisen tapoihin?

Onko päiväkodissanne käytössä jokin tietty puheeksi ottamisen menetelmä vai vaihtelevatko käytännöt tilanteen mukaan?

Onko työyhteisössänne järjestetty koulutusta huolen puheeksi ottamiseen liittyen? (Esimerkiksi Lapset puheeksi – koulutus) Onko koulutus tuntunut hyödylliseltä?

Minkälaisiksi koet omat valmiutesi ottaa huoli puheeksi?

Minkälaisia tunteita huolen puheeksi ottaminen huoltajien kanssa on herättänyt?

Mitkä tekijät helpottavat huolen puheeksi ottamista?

Mitkä tekijät vaikeuttavat huolen puheeksi ottamista?

Miten huoltajat ovat reagoineet puheeksi otto -tilanteessa?

3. Varhainen tuki

Miten olet toiminut huolen puheeksi ottamisen jälkeen?

Mitä seurauksia huolen puheeksi ottamisesta on tullut?

Millaista varhaista tukea voi seurata?

Millaisia varhaisen tuen muotoja päiväkodissanne on käytössä?

Keiden kanssa teette moniammatillista yhteistyötä?

Millaisia kokemuksia sinulla on moniammatillisen yhteistyön toimivuudesta?

Pelkistetyt ilmaukset	Alaluokat	Yläluokat	Pääluokat				
Poikkeavuus lapsen kasvussa	Lapsen liittyvä	Huolenaiheet	Huolen herääminen				
Poikkeavuus lapsen kehityksessä							
Poikkeavuus lapsen oppimisessa							
Poikkeava tai muuttunut käytös/olemus							
Erityinen älykkyyks tai tuen tarve							
Perushoidon laiminlyönti							
Puheen vaikeudet							
Sosioemotionaaliset vaikeudet							
Motoriset haasteet							
Oppimisvaikeudet							
Vanhemman poikkeava käyttäytyminen	Vanhempaan liittyvä	Huolen heräämiseen vaikuttavat tekijät	Huolen herääminen				
Huomion kiinnittymisen vanhemman jaksamiseen							
Perheen taloudellinen tilanne	Olosuhteet			Huolen heräämiseen vaikuttavat tekijät	Huolen herääminen		
Jokin seikka perheessä							
Vanhemman käytöksen muuttuminen	Lähiverkoston vaikutukset					Huolen heräämiseen vaikuttavat tekijät	Huolen herääminen
Vanhempien kontaktit päiväkotiin muuttuvat tai lisääntyvät							

Perhetilanteen muutokset			
Sisarusten kehityksen samankaltaisuus			
Lapsen ja vanhemman välisen vuorovaikutuksen erikoisuus tai muutos			
Lapsen puutteelliset varusteet	Lapsen ulkoinen olemus		
Siisteys ja puhtaus			
Lapsen puheet			
Samankaltaiset havainnot pidemmältä ajalta	Toistuvuus		
Useamman työntekijän samat havainnot	Työntekijän havainnot		
Lapsen tunteminen			
Sokeutuminen oman ryhmän lapsiin			
Vaativuustason lisääntyminen	Ikätason vaikutus		
Kaverin vaikutuksen lisääntyminen			